

Öt pont

***Elméleti és gyakorlati problémák a büntetés-
végrehajtásban, különös tekintettel a fiatalok
fogva tartására***

Jelige: civil

Tartalom

I. Bevezetés.....	3
 II. Jogszabályi és kriminológiai háttér	
<i>2.1. Fiatalkorú bűnözés, fiatalkorú bűnöző .....</i>	<i>5</i>
<i>2.1. A büntetés célja és a reszocializáció .....</i>	<i>8</i>
 III. A magány	
<i>3.1. A magány definíciója .....</i>	<i>10</i>
<i>3.2. Téveszmék.....</i>	<i>12</i>
<i>3.3. Idő a börtönben .....</i>	<i>14</i>
 IV. Személyi és a fogvatartotti állomány	
<i>4.1.Fogvatartotti válaszok.....</i>	<i>16</i>
<i>4.2.A nevelő.....</i>	<i>22</i>
<i>4.3.Foglalkozások a pécsi Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtás Intézetében.....</i>	<i>24</i>
<i>4.4. Civilek a büntetés-végrehajtásban.....</i>	<i>27</i>
 V. „Háromemeletes ágy”	
<i>5.1. Túlzsúfoltság.....</i>	<i>30</i>
<i>5.2. A börtönnépesség növekedésének lehetséges okai, megoldásai.....</i>	<i>31</i>
<i>5.3. CPT ajánlásai.....</i>	<i>35</i>
 VI. Magány és túlzsúfoltság	
<i>6.1. Következtetések .....</i>	<i>37</i>
<i>6.2. De lege ferenda .....</i>	<i>39</i>
 Felhasznált irodalom	
Mellékletek	

„Akit tán tolvajjá a tolvaj világ tett,
Mert gonosz erkölccsel senki sem született.”¹

I. Bevezetés

A dolgozatom főcíme feltétlen magyarázatot igényel. Ezt az utalást a fogvatartottak kezén található, tipikusnak mondható, ún. börtöntetoválás ihlette. Általában egy laikus ember számára is nyilvánvaló jelentéssel bír, miszerint az adott tetoválást viselő személy volt már börtönben. Mégsem emiatt választottam ezt a címet. Egyik elítélttől megkérdeztem, hogy mit is jelent ez egyáltalán és milyen célja van. Megítélésem szerint ez egyféle stigma, amely negatív előítéletek kialakulását eredményezi. A megkérdezett fogvatartott válasza így hangzott: négy fal között egy rab. Mivel a kutatásom a magány és túlszűfolttság kérdéskörét igyekszik körbejárni, megfelelőnek találtam az általa meghatározott jelentést arra, hogy a dolgozatom irányvonalát szemléltesse, megelőlegezze.

A dolgozatom fókuszpontjában a fiatalok bünelkövetői állnak. Rajtuk keresztül igyekszem bemutatni, hogy a magány illetve a túlszűfolttság milyen deprivációk kialakulásához vezethet. Így kifejtésre kerül egy általános jellemzés, amely a fiatalok bűnözés sarkalatos pontjait, az ehhez vezető okokat, az esetleges megoldásokat tárja fel.

Mindezek után a magány érzését magyarázó fejtegetések találhatók, ezen általánosságok kivételével a fiatalok fogvatartottakra. Mint látni fogjuk korukból adódóan a magányt legtöbbször máshogy élik meg, mint egy felnőtt korú fogvatartott.

Ez utóbbi feltevésem, mintegy bizonyítékaul több mint ötven fő fogvatartottal – közülük hat fővel kérdőív formájában – végeztem kutatásom a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben illetve a pécsi Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében. Több alkalommal látogatást tettem a tököli Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében, jártam a kecskeméti, a szirmabesenyői intézetben valamint az EMMI² kalocsai gyermekotthonában is. Az elhelyezési körülményeket, valamint a túlszűfolttságot intézeti látogatásaim során szerzett tapasztalataim

---

¹ <http://mek.niif.hu/00600/00636/html/vs179403.htm>

² EMMI, Emberi Erőforrások Minisztériuma

valamint a releváns szakirodalom alapján kívánom bemutatni.³

Annyit azonban előzetesen megjegyeznék, hogy egyrészt segítséget kívánok nyújtani a büntetés-végrehajtásban dolgozóknak, illetve igyekszem a bűnelkövetőket „közelebb vinni” a társadalomhoz. Szintén ehhez a fejezethez kapcsolódva mutatom be a nevelők munkáját, és azt a szerepet, amelyet a büntetés-végrehajtási intézmények magukra vállalnak a befogadás során. A büntetés célja elsősorban joghátrány okozása. Emellett generál és speciál preventív célokat is kilátásba helyez. Ez utóbbi magyarázatára szolgál a foglalkozások részletes bemutatása. Mivel a fiatalkorúak bűnözése némiképp tükörképe a társadalmi problémáknak, ezért említést teszek a civil szervezetek és személyek munkájáról a büntetés-végrehajtási intézményeken belül. Ennek jelentőségét nemcsak ebben a fejezetben, hanem a zsúfoltság kérdéskörében is hangsúlyozom.

Nemzeti és nemzetközi szintén is egyre jelentősebb problémát jelent a börtönök telítettsége. E fejezet bemutatása során elsőként a jogszabályi háttérrel ismertetem, illetve ezek után pedig azt, ami ebből megvalósul, illetve nem valósul meg. A zsúfoltság tekintetében rövid kitekintést teszek, hogy nemzetközi viszonylatban is láthassuk, Magyarország hol is helyezkedik el a bebörtönzési rátát illetően, továbbá a nemzetközi szervezetek, amelyek egy részének hazánk is tagja, milyen ajánlásokat tesznek e sürgető probléma megoldására.

Társadalmi munka keretében heti rendszerességgel járok be a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetébe tanítani. Joghallgatóként és emberként is úgy gondolom, hogy a bűncselekmény elkövetőit meg kell büntetni. Véleményemet természetesen, a fogvatartottakkal való kapcsolatomon kívül, az oktatóim, a jelenlegi tárgyi tudásom, a különböző intézménylátogatások, a saját tapasztalataim, a tárgyalások és nem utolsósorban a büntetés-végrehajtásban dolgozó személyek alakították, formálták.

---

³ Látogatást tettem a Budapesti Fegyház és Börtönben, Kalocsai Fegyház és Börtönben, Márianosztrai Fegyház és Börtönben, Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, Váci Fegyház és Börtönben, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben valamint a pécsi, tököli, kecskeméti és a szirmabesenyői fiatalkorúak börtönében.

II. Jogszályi és kriminológiai háttér

2.1. *Fiatalkorú bűnözés, fiatalkorú bűnöző*

A Btk. VII. fejezete szól a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezésekről.

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 107 § (1.) bekezdése szerint „*Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.*”⁴ Az új Btk. (2012. évi C. törvény) azonban a tizenkettedik életévét betöltött személyeket is fiatalkorúnak nevezi.

Magyarországon négy büntetés-végrehajtási intézmény szolgál a fiatalkorúak befogadására. Ezek a következők:

- Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete, Tököl
- Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete, Pécs
- Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete, Szirmabesenyő
- Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete, Kecskemét

A szakembereket élenként foglalkoztatják a fiatalkorú bűnelkövetők és a fiatalkori bűnözés, ennek okai, nevelésük és rehabilitációjuk valamint a lehetséges megoldások. Ki, illetve kik tehetők felelőssé azért, hogy egy fiatal a bűnözés útjára lép? Hogyan előzhető meg? Szabadulásuk után milyen lehetőségeik lesznek egy – képzettségüknek is megfelelő – munkahely megszerzésére? Ki tudnak-e alakítani baráti, szerelmi kapcsolatokat?

A fiatalkori bűnözés egyik jellegzetessége az elkövetés motivációiban is szembetűnik: kortársak előtti „felvágás”, kíváncsiság, indulatok által vezérelt cselekmények, stb. Többségük beilleszkedési zavarokkal küzd. Korinek László szerint kétféle fiatalkori bűnelkövető típus különböztethető meg. Az első az ún. krónikus életpálya-bűnelkövető, akik esetében már igen korán felfedezhetők az erőszakos cselekmények – gyermekkori dühkitörések formájában – amelyek az idő során mennyiségileg és minőségileg is súlyosbodnak. A másik típus a fiatalkorra korlátozott elkövetőket foglalja magában. Az

---

⁴ A fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében 21. életévük betöltéséig tartózkodhatnak a fogvatartottak. 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról (Bv.tvr.) „ 14. § (1) Ha a szabadságvesztést az ítélet szerint fiatalkorúak börtönében vagy fiatalkorúak fogházában kell végrehajtani, de az elítélt a huszonegyedik életévét a büntetés végrehajtásának megkezdése előtt betölti, az első fokon eljáró bíróság szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíróság az elítélt meghallgatása után a Btk. 42-44. §-a alapján meghatározza a szabadságvesztés fokozatát.

ő esetükben epizódszerű bűnelkövetésről beszélünk.⁵ Tudvalevő, hogy az általuk legtöbbször elkövetett bűncselekmények vagyon elleni bűncselekmények. Ezek közül kiemelendő a rablás és a lopás (főként a csoportos elkövetési mód jellemző). Szintén általánosságban elmondható, hogy a fiatalok bűncselekményei esetenként sokkal erőszakosabbak és kegyetlenebbek, mint a felnőtt korúaké.

Az erőszak a mindennapok részévé vált. Az agresszió más-más formáival szembesülnek egy film, egy számítógépes játék során. Mind az akciófilmek, mind a szexfilmek durvasága azt sugallhatja, hogy ez természetes. Az internetről letölthető játékok nagy részében a szereplők teljes likvidálása, fizikai megsemmisítése után arat győzelmet a játékos.

Meghatározók a továbbiakban a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, főként az erőszakos közöszlész. A végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés során pedig a szemérem elleni erőszak figyelhető meg, mint a heteroszexualitás hiánya miatti kompenzáció. Ez előbbire az egyik lehetséges ok – a már feljebb említett – durvaság mindennapisága, a családból hozott negatív tapasztalatok. Azok a fiatalok, akik szinte büntethetőségük után (Btk. 22. § büntethetőséget kizáró ok a gyermekkor. Btk. 23. § „*Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be.*”) azonnal büntetés-végrehajtási intézetbe kerülnek – előtte esetleg javítóintézeti nevelésben részesültek – nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem képesek megfelelő kapcsolatokat kialakítani.

Viszonylag új problémával kellett szembenézniük a bűnüldöző hatóságoknak, illetve a büntetés-végrehajtásban dolgozóknak. Egyre gyakrabban fordulnak elő a Btk. 282. §-át kimerítő (Visszaélés kábítószerrel) bűncselekmények.⁶ A kábítószer-problémák azonban a falakon belül is jelentős nehézséget okoznak. Itt a börtönben beszerezhető legális gyógyszereket (nyugtatók) kell elsősorban érteni. Fliegauf Gergely álláspontja alapján: „bűnözés és a kábítószer-fogyasztás egyaránt deviancia, ami pedig tanulási folyamat, ami abból ered, hogy a deviáns személyek többet érintkeznek deviáns személyekkel, mint a nem deviánsak, és az interakciók során sajátítják el a bűncselekmények elkövetését.”⁷

---

⁵ Korinek László: A fiatalok erőszakos bűnözés másféle megközelítése a latens bűnözési vizsgálatok szempontjából. In.: PHD Tanulmányok 4. Tanulmányok Finiszter Géza 60. születésnapjára. Pécs, 2005, 169-171. o.

⁶ Sárk Eszter: A gyermek - és fiatalok bűnözés napjainkban. In.: Belügyi Szemle, 2001/2. 48-57. o.

⁷ Fliegauf Gergely: A börtön és a kábítószer kapcsolata: nemzetközi és hazai kriminológiai helyzetelemzés (PhD. értekezés). http://www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/fliegaufg_ert.pdf Letöltve: 2012. 10. 05.

A pécsi Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében folyamatosan működő Drog csoportot illetve Drog megelőzési csoportot tartanak fent. Ez előbbi foglalkozáson az érintett fogvatartottaknak kötelező a részvétel. Mindkettőre a Baranya Megyei Önkormányzat Közegészségügyi Narkómán Fiatalokat Gyógyító-, Foglalkoztató Közalapítvány előadásában kerül sor.

A jogalkotók is korán felismerték, hogy a fiatal kor különlegessége miatt (képességek kialakulatlansága, pszichikai éretlenség, stb.) speciális szabályok alkalmazandók rájuk, mind az anyagi, mind az eljárásjogi és nem utolsósorban a végrehajtás tekintetében. A fiatal bűnelkövetők jelentős része meglehetősen alulszocializált, többszörösen hátrányosnak tekinthető. Ennek okait a szakemberek a szocializáció színtereinek hiányosságában látják. Ezek közül kitüntetett figyelmet a család – mint a szocializáció elsődleges színtere – érdemel. Az első súlyos hibákat, amelyek a bűnözői élet folytatására bízatták, illetve ebbe taszították a fiatalokat, ők követték el. A család hiánya, esetlegesen rossz működése (többgyerekes családban kevés idő jut 1-1 főre, szegénység, nélkülözés, a szülők folyamatos veszekedése, kulturálatlansága, antiszociális, bántalmazó szülők) olyan személyiségzavart okozhat, amely miatt képtelenné válnak a társas együttélésre, a társadalmi normák, értékek helyes elsajátítására.

A szocializáció másodlagos színtere az iskola. A tanulási, beilleszkedési zavarokkal küzdő fiatal az oktatási rendszer is – ha nem is a szó szoros értelmében –, de kitaszítja. A tanár nem tud egyenként minden diákkal foglalkozni – jogait a törvényi szabályozás is nagymértékben korlátozta – így nevelési feladatait kevésbé, vagy egyáltalán nem képes ellátni a problémás fiatalok tekintetében. Mivel az iskolából kiesik, tanulmányait félbehagyja, ezért olyan fokú hiányosságai keletkeznek, amelyek a későbbiek során frusztrációt, a munkába állás lehetetlenségét, jövőbeli esélyeinek csökkenését, a megfelelő partneri kapcsolat kialakításának kudarcát okozhatják.

Mit tesz ilyenkor a fiatal? Keresi a hasonló társaságát. A kortársak nyomása pedig erős. A serdülőkorúakra egyébként is jellemző a közösségellenesség, az örökös lázadás, a nagyfokú befolyásolhatóság.

„Az ilyen fiatal számára igen fontosak a szubkulturális csoport előnyei: elfogadást, támaszt, szolidaritást, emberi közelséget, érzelmi kapcsolódási pontokat, méltánylást nyújt számára”⁸. A kortársak, a hasonló helyzetben lévő fiatalok egymástól tanulnak,

---

⁸ Schwarczenberger Hanna: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása.= Belügyi Szemle, 2011/ 11. 5-31. o.

egymás helytelen értékrendszerét sajátítják el. Boros János a fiatalkorú elítéltekre felállított egy általános személyiségprofil, eszerint így jellemezhetők: érzelmeik által motivált, extrovertált, indulatos, kontroll szinte teljes hiánya, szükségleteik azonnali kielégítésére való törekvés, nagyfokú nyílt agresszió, labilitás, társadalmi normák elutasítása, befolyásolhatóság, gátlástalanság.⁹ Ezekkel a személyiségjegyekkel rendelkező fogvatartottak a börtön hierarchiájában is „előkelő” helyet foglalnak el. Ők azok, akik úgymond viszik a szintet, utasítják a többi, gyengébb elítéltet, kihasználják őket. Már a befogadást követően – felkészítő részlegről való kikerülés után – bizonyítaniuk kell erejüket, „ütni kell magáért” (vagy ezt megteszi helyette a földije). Ebben az időszakban derül ki, hogy ki hol kap helyet, milyen szerepet tölt be a büntetés-végrehajtási intézetben belül, így különösen az alábbi szerepek különböztethetők meg: csicska, köcsög, zárkamenő.

2.2. A büntetés célja és a reszocializáció

A hatályos Btk. 108. § „(1) A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává válják.” „A törvény e rendelkezése alapján – illetőleg a büntetőjog ultima ratio jellege miatt – mind a jogalkalmazóknak, mind pedig a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében dolgozóknak e célok érvényesülését kell elősegítenie. A jogalkalmazás során a lehetséges szankciók alternatívítása figyelhető meg. Pl. elterelés, megrovás, feltételes szabadságra bocsátás, tevékeny megbánás, próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságra ítélet, javítóintézeti nevelés.

„A bűnözés társadalmi produktum. Határozni kell arról, hogy milyen választ adjon a társadalom az elkövetőnek, ill. a sértettnek.”¹⁰ A büntetőpolitikát jelentősen befolyásolják az ENSZ és az Európai Unió ajánlásai. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- szabadságvesztés büntetést csak végső esetben kell kiszabni, tekintettel a bűncselekmény tárgyi súlyára;
- a büntetési rendszert differenciálása valamint új, alternatív büntetési nemek bevezetése szükséges;

---

⁹ Boros János-Csetnek László: Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, 2002. 307. o.

¹⁰ Irk Ferenc: Kétkedő kriminológia. A rizikótársadalom kriminológiai vizsgálata. Miskolc, 2012. 264.o.

- az intézkedéseket minél szélesebb körben kell alkalmazni.¹¹

Mindezek rövid ismertetését azért tartottam lényegesnek, mert a fiatalkorúak esetében egy olyan komplex problémával szembesülünk, amely még teljes mértékben nem megoldott, sürgető intézkedések bevezetését igényli. A fent említettek a társadalomban valóban létező problémák, annak mintegy tükörképeként jelennek meg, és nem csak a jogalkotó, a jogalkalmazó számára jelentenek kihívást, hanem az állampolgárok, a civil szervezetek, a média, a gyermek- és fiatalkorúakkal foglalkozók közreműködését és segítségnyújtását is igénylik. A család szerepe a bűnözővé válásban jelentős lehet, de az oktatás, a sokszor nem megfelelő pedagógusok, a különböző szervezetek rutinszerű tevékenysége nem kedvez a fiataloknak. A korai megbélyegzés, a kitaszítás, a struccpolitika folytatása kineveli ezekből a fiatalokból a bűnözőket.¹² Mindezek jól érzékeltetik, hogy mekkora feladat is hárul a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében dolgozókra.

Ruzsonyi Péter büntetés-végrehajtási korrekciós nevelésről tesz említést, amely keretein belül valóságos eredményeket lehet elérni a fiatalkorúak reszocializációját tekintve. A pedagógiai eljárás célja pedig egyéni és társadalmi szinten is értékes fiatalok nevelése.¹³ Lőrincz József megállapítja, hogy az elítéltek nevelése során motiválni kell őket, valamint a sikeres társadalmi adaptáció érdekében a befogadástól egészen a szabadításig képzési programokat kell nyújtani számukra. A visszailleszkedés érdekében gyakorlati ismeretek megszerzését szükséges biztosítani.¹⁴

---

¹¹ Kondorosi Ferenc: A büntetőpolitika reformja. <http://www.bvop.hu/download/bsz0601-reform.pdf/bsz0601-reform.pdf> Letöltve: 2012. 08.17.

¹² Váradi Erika, A gyermek- és fiatalkori bűnözés- tendenciák, elméletek, okok. In: Kriminológiai Közlemények 59. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2001. 48- 91. o.

¹³ <https://www3.cepol.europa.eu/dspace/bitstream/123456789/4596/1/resocialization.pdf> letöltve: 2012. október 29.

¹⁴ Lőrincz József: „A nevelés-gondolat” a 20. századi hazai börtönügyben – jogászai szemmel. In.: Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szeged, 2006. 255-257.o.

III. Magány

3.1. Magány definíciója

A magány a következőképp definiálható: Általánosságban közelíteném meg elsősorban. Ennek oka pedig az, hogy helytől, személytől, kortól, nemtől független érzésről van szó. A magányosság pedig hatványozottabban kerül előtérbe egy zárt intézményrendszerben. Kiemelendő az ún. KBK (különleges biztonságú körlet) rezsimben, a fegyház fokozatban, valamint az előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak magánya, ugyanis ezekben az esetekben a társas kapcsolatok minimális szintre csökkennek. Itt szinte teljes az izoláció. Míg a különleges biztonságú körleten és a fegyházakban az egymással való érintkezés korlátozott, az „előzetes házak” telítettségükből adódóan inkább egyedüllétet eredményeznek.

„Mindenekelőtt tisztázandó a különbség a *magány* és az *egyedüllét* között, hiszen a kettő korántsem azonos, bár nincs éles határvonal közöttük. Az egyedüllét általában rövidebb időszakokra vonatkozik a társas kapcsolatokon belül, s így nem jelent komoly problémát vagy magányosság-érzést. A túl sok egyedüllét – akár szándékos, akár kényszerű – előbb-utóbb magányossággá válhat. Különleges (bár nem ritka) forma a társas magány, amelyben két vagy több együtt élő ember úgy vesz részt, hogy egymással csak formális és felszínes kapcsolatot tartanak, s közben magányosnak érzik magukat. Ennek tipikus példája az érzelmileg kiüresedett („üres kagylóhéj”) házasság, amely valamilyen (vélt vagy reális) okból formailag nem bomlik fel. Pszichológiai szempontból akkor beszélhetünk magányról, ha az adott egyénnek

1. nincs egyetlen, intimnek nevezhető kapcsolata sem;
2. nem képes érzelmileg kötődni senkihez, nincs (vagy minimális) a társ-igénye;
3. igényli ugyan az intim-kapcsolatokat, de képtelen ilyet találni vagy fenntartani.”¹⁵

Milyen az ember, aki magányos? Folyamatosan kapcsolatok kialakítására törekszik – legyen az szerelmi, baráti, egyéb – de kudarcot vall. Miért? Nincs olyan személy, akiben megbízna, akinek el tudná mesélni örömét, bánatát vagy egyszerűen képtelen kommunikálni. Ez utóbbi azért lényeges, mert saját magunkról kapunk képet, azaz „segítségével folyamatosan informálódunk arról, mennyire fontos a személyünk a másik ember számára. Magunkat a másoktól kapott dicséretnek, elismerések alapján ítéljük meg. A legnagyobb elismerés pedig az, ha az emberek bíznak bennünk és szorongás nélkül, felszabadultan viselkednek társaságunkban. Ha nem bízunk valakiben, kockázatos lenne feltárni valódi érzelmeinket, ezért ilyenkor elzárkózunk a teljes

---

¹⁵ Dr. Szilágyi Vilmos magánydefiníciója. <http://www.szexualpszichologia.hu/magany.htm> Letöltve: 2012. 10. 23.

kölcsönösség elől."¹⁶

A fenti idézet jól érzékelteti azt, amiben hiányt szenvednek a szabadságvesztés-büntetésüket töltő fogvatartottak, illetőleg a kérdéseimre adott válaszaik alapján ez megállapítható. Többségük többszörösen is hátrányos helyzetűnek tekinthető, alacsony intelligenciával és bizonytalan értékrendszerrel rendelkezik. Az előzetes letartóztatásban lévők a nap 24 órájából, 23 órát a zárkájukban töltik, míg a jogerős bírósági határozattal elítéltek – fogház és börtön fokozatban – az intézet meghatározott részeiben – körlet, szint – szabadon mozoghatnak. A hosszú tartamú szabadságvesztés során az elítéltek nagy része visszahúzódóvá válik, a börtön szabályait rutinszerűen teljesíti (konformista). Ilyen büntetések esetében a hozzátartozók el-elmaradozhatnak, amely miatt a haszontalanság, elértéktelenedés érzése, a gyengédség hiánya felerősödhet. Tony Blake munkájában a magány három fázisát jelöli meg:

1. nincs olyan személy, akivel a szeretetünket megosztanánk, kölcsönösség hiánya;
2. a bizalom hiánya;
3. saját életünk mérlegre helyezése, kapcsolatteremtés hiánya, érzelmi közömbösség.

A fogvatartottak kapcsolattartását a törvényhozó rendeleti úton szabályozza, ennek hiányát, az elítéltre való pozitív vagy negatív hatását mérlegelve a nevelő is figyelemmel kíséri.¹⁷

A büntetés-végrehajtási intézetben folytatott kutatásom során bebizonyosodott, hogy a fogvatartottak sem egymásban, sem pedig a szolgálatot teljesítő dolgozóknak nem bíznak. Általában problémáikat egyedül próbálják megoldani. Hogyan érhető tetten az érzelmi kiürülés? Mivel a magány egy több tényezőből összeálló érzés, ezért a továbbiakban ennek rövid elemzése következik. Fentebb már volt szó arról, hogy a kommunikáció, illetve ennek hiánya nagymértékben felelős. A kommunikáció verbális

---

¹⁶ Lake, Tony: A magány. Park Könyvkiadó Kft., London 1987. 101. o.

¹⁷ 6/ 1996. IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól:
19/A. § (1) *Az elítéltet a befogadáskor írásban kell tájékoztatni arról, hogy hozzátartozójával, illetőleg - a nemzetközi szervezetek képviselői és a védő kivételével - az általa megjelölt más személlyel (a továbbiakban együtt: kapcsolattartó) kizárólag akkor tarthat kapcsolatot, ha - külön törvény rendelkezése alapján - a kapcsolattartóként megjelölt személy hozzájárul ahhoz, hogy személyes adatai az intézet nyilvántartásában szerepeljenek.*

(2) *A hozzájárulás beszerzése érdekében engedélyezni kell, hogy az elítél egy alkalommal levelet írjon az érintett részére.*

és non-verbális eszközökből áll. A fogvatartottak jelentős részénél a beszéd, a helyes beszéd problémát okoz, mondanivalójukat, érzéseiket nehezen képesek szavakká formálni. Mivel alkalmazkodniuk kell a börtönviszonyokhoz, a zárka- és körlettársaikhoz, így könnyen átveszik egymás, olykor nagyon szegényes szókincsét, és az ún. börtönszlenget. A non-verbális eszközök közül nem elhanyagolható az érintés, hiszen ennek hiánya szintén a kapcsolatteremtést ássa alá. (Itt azonban megjegyzendő, hogy a fogvatartottak fizikai érintése kerülendő, civilek számára pedig tilos.) A büntetés-végrehajtási intézményekbe viszonylag sok civil szervezet, személy jár be rendszeresen – ezt a dolgot egy későbbi részében elemzem, itt azonban néhány megjegyzésre szorítkoznék. A börtön szabályai őket is kötik, ugyanis ezeknek a szabályoknak a betartása a büntetés-végrehajtás *conditio sine qua non*-ja. Ez hogyan köthető a magányhoz? A kapcsolatteremtésben fontos szerepet tölt be az ún. tárgyak használata, így különösen az elítéltek ruházata, hajviselete, stb. vagyis az, hogy mennyire adnak megjelenésükre, ugyanis aki már ezzel sem törődik, a magány elleni harcot adja fel. A bejáró civilek, az új ismeretségek pedig arra sarkallják őket, hogy – legalább – ezeken a bizonyos napokon megfelelő időt fordítsanak a megjelenésükre. (Természetesen a nevelők feladata is, hogy a személyes higiénit folyamatosan figyelemmel kísérik.) A civil személyek a beszéd gyakorlásához, a társas kapcsolatok kialakításához szintén segítséget nyújthatnak.

3.2. Téveszmék

A fogvatartottak jelentős része (kb. 95%) férfi. Etnikai hovatartozásukat illetően megállapítható, hogy a romaság felülreprezentált.¹⁸ A női elítélteknél elsősorban a család, a gyermekek hiánya okozza a legtöbb „szenvetést”. Ezek a deprivációk sokkal erőteljesebben jelentkeznek, mint a férfi elítéltek esetében. A társadalomban is más-más szerepeket kell betölteniük, így a női fogvatartottak jellemzése egy – a férfiaktól eltérő – kutatást igényel.¹⁹

A magány meghatározásánál az egyik kulcs elem a kölcsönösség hiánya. E két mondat összevetése pedig elvezet egy másik problémához, a szexualitáshoz, illetve ennek hiányához. (Szexualitás nem egyenlő a szexszel.) Ez annyit jelent, hogy a fogvatartott

---

¹⁸ Huszár László: Roma fogvatartottak a büntetés-végrehajtásban.
<http://www.magyaragora.org/?p=roma&c=10>

¹⁹ Várnagy-Tóth Mariann: *Női elítéltek börtönkörnyezetben. Egy empirikus kutatás tapasztalatai.*

képtelen férfi lenni, azzá válni az adott helyen. (Férfiúi dominanciáját társai között érvényesítheti, de ennek másik vonatkozását, hogy egy nő mellett töltsön be férfi szerepet, nem tudja) A Bv. tvr. 33 §-ában kimondja, hogy az elítélt köteles eltérni – több más vonatkozásban is – a másik nemtől való elkülönítést. Mivel az efféle kapcsolatok létesítésére, fenntartására, kialakítására nincs lehetőségük, így e téren deficit keletkezik. Nem tudnak kialakítani olyan bensőséges viszonyt, amely önértékelésüket, énképüket pozitív irányba befolyásolhatná.²⁰ Az ilyen kapcsolat hiánya, a szabadulás után szerepzavarhoz vezethet (férj, barát, apa). Az eddigieket kivetítve a fiatalkorúakra, még aggasztóbb következtetés vonható le. Korukból adódóan még kevésbé, vagy egyáltalán nem részesültek ezekben az érzésekben. A szexualitás számukra kizárólag a szexuális élményen alapszik, amely a – biológia érettségükkel összefüggésben – ösztönök kielégítésére szorítkozik. Az ő helyzetükben a nőkkel, lányokkal való kapcsolatteremtés kimaradhat, vagy valamiféle gyerekes szinten ragadhat. A nők hiánya miatt gyakran kerül sor erőszakos szexuális tevékenységre, amely elsősorban a fiatalkorú fogvatartottakra jellemző. Itt kell megemlíteni az AIDS vírus terjedését, amelyet megfelelő oktatással csökkenteni lehetne. Nem bizonyult hatékony módszernek az sem, hogy a legtöbb ország börtönboltjaiban óvszert árusítottak, ugyanis ennek megvásárlása egyértelműen jelezte a többi fogvatartott számára a szexuális orientáltságot.²¹ Többségük a szabadidejét a televízió nézéssel tölti, így némileg torz képet sajátíthatnak el, ugyanis a különböző sorozatokban a nő-férfi kapcsolatot idealizálják, vagy nem megfelelő, irreális képben tüntetik fel, nem beszélve az esetleges durvaságokról.

Az író szavaival élve:

„A szerelmen alapuló szexuális élmény, de merjük kimondani, még az a szexuális élmény is, amely nem feltétlenül szerelemből szövődik, kétségkívül a legjobb ellenszere a magánynak. A szexualitás gyakorlása normális és egészséges dolog, minden embernek veleszületett joga.”²²

---

²⁰ Lake, Tony: A magány. Park Könyvkiadó Kft., London 1987. 101. o.

²¹ Juhász Zsuzsanna: A börtönök kórképe külföldön, avagy kihívások a börtönegészségügy területén. In.: Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szeged, 2006. 232-233.o. További fertőzésveszélyt jelentenek a fogvatartottak közötti erőszak alkalmával szerzett sérüléseket, a tetoválások készítését valamint a kábítószer-fogyasztók által használt nem steril eszközök. In.uo. 226-227.

²² Lake, Tony: A magány. Park Könyvkiadó Kft., London 1987. 81. o.

3.3. *Idő a börtönben*

Az idő minden sebet begyógyít, tartja a szólás, kissé közhelyszerűen. A fogvatartottak esetében ez a régi bölcsesség nem tartható. Minden napjuk egyforma, végtelenül hosszú pillanatok, percek, órák sorozatából tevődik össze, amely arra alkalmas, hogy kínzó önértékeléshez vezessen. Gondolataikba merülve újra élik a múltat, a jelent és az esetleges jövőt. Mérlegelnek, döntenek, megpróbálnak alkalmazkodni egymáshoz, a rendszerhez, és túlélni. Az idő különféle értelmezése, megélése tehető felelőssé a fogvatartott és kapcsolattartója közötti feszültségért, vagy e kapcsolat megszűnéséért. A civil ember számára elképzelhetetlennek tűnik a szabadság korlátozása, mert szinte egyfolytában az idő hiányára panaszkodnak. Az elítéltek számára azonban az idő óriási jelentőséggel bír. Minden egyes percük be van osztva, ezt elsősorban a törvény, a napirend és a házirend útján valósítják meg a büntetés-végrehajtásban dolgozók. Ez azonban szükséges ahhoz, hogy a rendszer működőképes legyen. Mi szinte minden egyes nap rohanunk, idő hiányában szenvedünk és észre sem vesszük, hogy már megint eltelt egy év. A börtönben az idő lelassul, átértékelődik. Megváltozik a jelentése, tartalma olyan kérdések esetében pl. mint hogy meddig fog várni a szeretett nő, elvárható-e tőle egyáltalán. (A fogvatartottak válaszai alapján egy hosszabb tartamú szabadságvesztés kilátásba helyezésénél nem szabad fenntartani a kinti szerelmi kapcsolatot, mert örökös aggodalmat jelentene. Vagy pedig pont hogy a barátnő, feleség tarthatná benne a lelket?) Szintén máshogy telik az idő a jeles ünnepek alkalmával, bár ezt, a kérdéseimre adott válaszok megcáfolni igyekeztek. Kivételt talán az új év, a rácsokon keresztül is jól látható tűzijáték jelentett, valamint a karácsony, amikor a leginkább érezhető a család hiánya.

Az egyik legfontosabb dátum a börtönbe kerülés napja (bebukás). Ezt követően majd az a nap, amikor az ítélet a feléhez ér, illetve az egyre inkább közeledő szabadulás napja (kedvezményel feltételesen szabadságra bocsátható vagy pedig a teljes büntetését kitölti).²³

Monotonitás, unalom, szabályok, idegenek veszik körbe a fogvatartottakat. Minden egyes nap olyan, mint a másik, ugyanazokkal az emberekkel kell nap mint nap beszélgetni, tevékenykedni, ugyanazon a néhány négyzetméter területen elfoglalni

---

²³ Fiáth Titanilla: Időélmény a börtönben. In.: Belügyi Szemle, 2010/12. 34-37.o

magukat akár hosszú éveken keresztül. Ezek azok a tények, érzések, amelyeket a civil emberek képtelenek átérezni, és a börtönt úgy képzelik el, mint egy luxusvillát, ahol meleg van, étkeztetés, és nem kell dolgozni. Ez az ingerszegény környezet az emberi kapcsolatokat negatív irányba képes befolyásolni, ezek sérüléséhez, esetleges megszűnéséhez vezet. Ha egy elítélt „bereccsen” akkor rendszerint haza gondol, panaszkodik a zárkatársainak. Itt érdemes megjegyezni a már feljebb említett előzetes letartóztatásban lévőket, akik a nap 23 óráját a zárkájukban töltik, szemben az elítéltekkel, akik a körletekre, szintekre kimehetnek, reggeli nyitástól, a zárkák zárásáig. Szintén érdemes megemlíteni a dolgozó és nem dolgozó elítélteket. Bv.tvr. „44. § (1) *Az elítéltek munkáltatása a szabadságvesztés végrehajtásának fontos része. Célja az, hogy elősegítse az elítélt testi és szellemi erejének fenntartását, lehetőséget adjon a szakmai gyakorlottság megszerzésére és fejlesztésére, és ezáltal megkönnyítse, hogy a szabadulása után a társadalomba beilleszkedjék.*”(Itt cáfolnám meg azt a tévhitet, miszerint az elítélt nem köteles munkát végezni a büntetés-végrehajtási intézetben, hivatkozva a Bv. tvr. V. címében foglaltakra.)

Mi gyorsítja, illetve lassítja az időt, avagy milyen stratégiákat alakítanak ki a fogvatartottak? Ilyenek pl. a nagyotmondások, a verekedések, a felügyelők elleni feljelentések megírása, a szállítási kérelmek, a dohányzás és kávézás, a beszerezhető tudatmódosítók (Rivotril), a munka, a levélírás, a foglalkozások, edzések, az alvás. Ez előbbiek természetesen gyorsítják a bent töltött idő múlását, míg minden egyéb pedig lassítja, pl. a napok számlálása.

Az idő témájához is kapcsolódva említeném meg a magánelzárást, mint a fegyelmi fenyegetés egy eszközét.²⁴ Ha egy fogvatartott lekerül a fogdára, előzetes illetve folyamatos orvosi vizsgálata szükséges, ugyanis itt ténylegesen egyedül van, a négy fal között. Az ilyen többnapos büntetések – a tartamát napokban meg kell határozni – alkalmával kerülhet sor az ún. falcolásra (megvagdossa magát az elítélt, vagy esetenként szuicid cselekmények kísérlete).

---

²⁴ Hivatkozva a 11/ 1996. IM rendeletre, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak fegyelmi felelősségéről:

„32. § (1) *A fogvatartott a magánelzárást az e célra kialakított zárkában egyedül tölti. A fegyelmi zárka berendezését és felszerelését, valamint a fogvatartott birtokában tartható tárgyakat külön jogszabály tartalmazza.*

30. § (3) *A magánelzárás végrehajtása során gondoskodni kell a fogvatartott egészségügyi ellenőrzéséről, hetente legalább egyszeri orvosi vizsgálatáról.*”

IV. Személyi és fogvatartotti állomány

4.1. Fogvatartotti válaszok

A kutatásom a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, illetőleg a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében folytattam. Az ún. „nagyházból” két fő előzetes letartóztatásban lévő, a fiatalkorúak közül pedig három fő fogház fokozatban és egy fő börtön fokozatban lévő férfi fogvatartott vett részt.

A kérdőívben harminckét kérdés szerepelt, amelyekre szóban válaszoltak, majd ezeket rögzítették. Tapasztalataim alapján a csupán írásban kitöltött teszt személytelen, illetve – főként – a fiatalkorúak esetében a kérdések helytelen értelmezéséhez és az 1-2 szavas válaszokhoz vezetett volna.

Kezdetben zavart, feszültséget, szégyenlősséget tapasztaltam részükről, amihez azonban nagyfokú udvariasság társult. Valamennyi részt vevőt tájékoztattam a dolgozatom céljáról, illetve elmagyaráztam, milyen szerepet tölt be, milyen hangsúlya, nyomatéka van válaszaiknak. Mindezek kiemelését azért tartottam lényegesnek, hogy az esetlegesen felmerülő kételyt, miszerint bármilyen negatív diszkrimináció érheti őket részemről, eloszlassam.

A társadalom, azaz a civilek látószöge meglehetősen „korlátozott” a büntetés-végrehajtási intézet és az elítéltek tekintetében. Többükkel beszélgettem a témáról – korra, nemre tekintet nélkül – véleményüket kikérve a fogvatartotti magány, túlszűfolttság kérdéskörében. Ezeket összegezve elmondható, hogy a társadalom korlátlan büntető igénye, esetleges közömbössége, a büntetőjog szankciórendszerének szigorítását sürgető, kezdeményező valamint a büntetés-végrehajtási intézetekről alkotott irreális kép látszott érvényesülni.

Természetesen a börtönökben hosszú ideje szolgálatot teljesítő személyek véleménye és a civilek ellentmondásokon alapuló tévképzetei távol állnak egymástól. Mindezek fényében a fogvatartottakkal folytatott beszélgetésem kiértékelésének többes funkciót kell ellátnia. Egyrészt a büntetés-végrehajtásban dolgozóknak kíván segítséget nyújtani azzal, hogy megpróbál általános következtetéseket levonni, másrészt a civilek számára tényeket közölni.

Valamennyi kérdés célja a fogvatartotti magányt igyekezett feltárni, illetve azt, hogy milyen megoldásokat alakítanak ki ennek leküzdésére.

Egy fő kivételével mindenki megkezdte középfokú tanulmányait, szintén egy férfi jelölte válaszul, hogy egyedül él, mindenki más szüleivel.

A következőkben társas, baráti kapcsolataik mélységét határozták meg. Osztálytársaikról pozitív élményekkel számoltak be, barátnak tekintették őket, közös programokat szerveztek. Ebbe a közösségbe azonban – 1 fő kivételével – mindenki úgy nyilatkozott, hogy a beilleszkedés nem volt zökkenőmentes.

Zárkatársaikkal való viszonyuk jellemzésénél nagyfokú hasonlóságot tapasztaltam:

- a bizalom szinte teljes hiányát, itt kivételt jelent az általuk földinek nevezett csoport. Földi az, aki azonos településről, megyéből származik. Köztük a kiegyensúlyozott viszony, szinte előre eldöntött tény, egymást védik, segítik.
- közös témát akkor keresnek, ha van kedvük beszélgetni. Sokuk tart attól, hogy többet tudjon meg a másiktól, mivel a kintől érkező nem várt, kellemetlen, gyorsan változó hírek felzaklathatják az egész zárkát, amely konfliktushoz vezethet. Kérdésemre, hogy mégis miről szoktak beszélgetni, egyszerű választ kaptam: mindenről, ami nem a szabadságvesztés-büntetéssel kapcsolatos.
- szintén az efféle elzárkózást támasztja alá az a válasz, amelyet a segítőnek-e egymásnak problémáik megoldásában kérdésre adtak. A magánjellegűekben – család, barátnő – szinte egyáltalán nem adnak tanácsot. Ami pedig az ún. fogvatartotti szolidaritást érinti, egymás fedezésében, a büntetés-végrehajtási intézet szabályainak hathatós kijátszásában maradéktalanul érvényesül. (Nem elhanyagolható kérdés a „vamzer” kategória értelmezése, amit azonban később kívánok kifejteni.)

A kinti és a benti szabadidejük a következően alakul:

A fiatakorúak esetében az összes válasz a szórakozás 1-1 fajtájára, valamint a nőkre irányult. Ez nem is meglepő egy húszas éveiben járó fiatalembertől. A két idősebb fogvatartott azonban a sportot, számítógépezést, baráti összejövetelek fontosságára helyezte a hangsúlyt. A büntetés-végrehajtási intézeten belül általában televíziót néznek, kártyáznak, a körleteken illetve a foglalkoztató helyiségekben elhelyezett pingponggal, kirakózással foglalják el magukat. Tanulást mindösszesen egy fő fogvatartott, olvasást pedig a két előzetes letartóztatásban lévő jelölte meg.

Arra a kérdésemre, hogy egyedüli vagy csoportosan végezhető foglalkozásokat részesítik-e előnyben hárman mindkettőt, ketten csoportosan és csak egy személy

választotta az egyedüli foglalkozás lehetőségét. Ennek magyarázatát is megadta, miszerint nem akarja, hogy többen is hallják, miről beszél, nem szeretné, hogy megismerjék, kinevessék illetve igényt tartana arra, hogy egy ilyen program keretében kizárólag ő legyen a középpontban.

A kinti életükben ragaszkodnak a rendszeresen ismétlődő, rutinszerű tevékenységeikhez, míg a büntetés-végrehajtási intézetben belül, szinte mindent szívesen fogadnak, ami változatosságot visz a szabályokkal telített, monoton életükbe. Valamennyien pozitívként értékelték az új emberekkel való ismerkedést.

A büntetés-végrehajtási intézetbe való beilleszkedés egyikük számára sem okozott nehézséget. (Ez a válasz számomra meglepő volt, bár arra vonatkozó információim nem voltak, hogy első bűntényesek vagy visszaesők voltak-e.)

Kíváncsian vártam, milyen értékeket tartanak fontosnak, milyen személyiséggel ellátott ember utasításait tartanák be – mit várnak el a jövőbeli főnököktől. A következő válaszokat kaptam: tisztelet, barátság, erény, kitartás, türelem, bizalom, büszkeség. Ezekkel azonban – véleményem szerint – némileg önmagukat is jellemezték.

Valamennyien részt vesznek foglalkozásokon. Ennek okát abban határozták meg, hogy gyorsabban telik az idő, ha nem tartózkodnak egész nap a körleten, némi változatosságot visz a hétköznapijukba, illetve a szakmaképzéstől a majdani álláskeresés könnyítését várják el. Mindenki megjelölte az ún. TÁMOP-ot (Társadalmi Megújulás Operatív Program, amely új elnevezése a Tett Program az Áldozatokért és a Tettesekért.) Egy fogvatartott adta válaszul, hogy kizárólag azokon a foglalkoztatásokon vesz részt, amelyeket nők tartanak.

Mivel a dolgozatom egyik fő célja a fogvatartotti magány feltárása, így fontosnak tartottam tudni, hogy mióta töltik szabadságvesztés-büntetésüket, illetve mennyi ideje vannak előzetes letartóztatásban. Hónapokban meghatározva: két fő 25 hónap, 24 hónap, 10 hónap, 10 és fél hónap, 48 hónap. Ez azért is lényeges, mert egyrészt nincs két egyforma ember – mindenki máshogy reagál a bezártságra –, másrészt a magány eltérő értelmezést nyer a felnőtt korú és a fiatalok körében, illetve különbség van elítéltek és előzetesben lévők között.

A következő kérdésben jellemezni kellett önmagukat: mindegyikük barátságosnak, megbízhatónak tartja magát; két kivétellel nyugodtságról számoltak be. Két fő fogvatartott visszahúzódként definiálta magát, a többiek pedig központi szereplőként. Ez utóbbi kategória azonban teljesen megfelel, a szakértők által adott fiatalok elítéltek jellemzésének, így pl. impulzivitás, extoverzió.

Empatikus készségük megfelelőnek bizonyult, bár szóban hozzátették, hogy saját érzéseik prioritást élveznek a többiekével szemben. Valószínűleg ez alól kivételt jelent a családjuk, hiszen a börtönökben a család még fontosabb lesz, szentté és sérthetatlenné válik.

A büntetés-végrehajtási intézetben – válaszaik alapján – a legnagyobb problémát az unalom, a magány, a partneri kapcsolat hiánya jelenti. Mivel a többség 17-20 éves, így érthető, hogy nehezen bírják elviselni a monotonitást, az egyhangúságot, a szórakozási lehetőség és az ellentétes neműek hiányát. A magányt számukra nem az egyedüllét jelenti, hanem a meg nem értettség, a kitolódó serdülőkori lázadás. Az idegenektől az irányítást nem fogadják el, minden lehetőséget kihasználnak a szabályok kijátszására. Nagyrészt az unalom, a szexualitás elérhetetlensége felelős a verekedésekért, a feszültségért.

A dolgozatom egy későbbi fejezetében lesz szó a büntetés-végrehajtási intézet által nyújtott kulturális lehetőségekről, melyek közül meglehetősen keveset jelöltek meg a fogvatartottak: pl.. könyvtárat, de ide sorolták a konditermet, zenehallgatást, filmklubot és az istentiszteletet is. Az ilyen „mozizás” alkalmával tanulságos, erkölcsökben gazdag filmeket nézhetnek. Mivel fiatal férfiakról van szó, megjelenésük fontos számukra, így a konditerembe is rendszeresen járnak. A zene mint az önkifejezés egy eszköze meghatározó a börtönben töltött idő alatt is.

Hogyan is telik egy elítélt átlagos napja? Egy civil ember el sem tudja képzelni, milyen az, amikor szinte percről percre be van osztva a napja. A korai kelés, mosakodás, létszámellenőrzés, takarítás, reggeli után foglalkozások, oktatás, munka töltik ki a délelőtti időt. Akik semmilyen tevékenységben nem vesznek részt kimehetnek a zárkájukból a körletre a többiekhez. Az ebéd fél óra megszakítást jelent, utána folytatják a délelőtti programokat kora délutánig. Ekkorra már valamennyi fogvatartott a körleten van, nagyobb a zaj is. (A pécsi büntetés-végrehajtási intézetben a saját zárkán kívül, másikkba belépni tilos.) Akinek nincs kedve beszélgetni, kártyázni, játszani a körlettársaival, bevonul a zárkájaiba televíziót nézni, olvasni, tanulni, levelet írni. Késő este kiürülnek a szintek, a felügyelők lezárják a zárkákat a reggeli nyitásig. (Éjszaka azonban rendszeresen ellenőrzik a fogvatartottakat.) A különböző foglalkozásokon való részvétel nem jelent szabad fel-alá járkálást az intézményen belül. A körletek ugyanúgy el vannak zárva. Mielőtt bármelyik fogvatartott kilép innét, vagy visszajön pl. munkából, ruházat átvizsgálás történik. Bizonyos időközönként, szűrőpróbaszerűen a zárkák teljes kiürítése után, ellenőrzést végeznek az örök. (A fogvatartottak bizonyos

dolgokat maguknál tarthatnak, melyeket a Bv. tvr. mellékletében megtalálhatók.)

Magányukat némiképp oldja, hogy a kapcsolattartásuk – a törvényben meghatározottak szerint – engedélyezett. Havonta egy alkalommal csomagot kaphatnak. Levelezésük nincs korlátozva, a részt vevő fogvatartottak hetente több levelet kapnak otthonról, amelyet azonban szűrőpróbaszerűen ellenőriznek a nevelők. Többség átlagosan 3 oldalas levelet olvas, és kb. ilyen hosszúságút ír hozzátartozóinak. Naponta, önköltségen 15 percet telefonálhatnak, amivel három fő fogvatartott rendszeresen él, a többiek egyáltalán nem. Ez utóbbira magyarázatuk, hogy sokkal rosszabbul érzik magukat, ha hallhatják szeretteik hangját, olyankor még erősebb a magány érzése, az otthonra gondolás. (Ezt a börtönben bereccsenésnek hívják.) Többen anyagi nehézségekkel küzdenek, így a telefonálás hiánya ennek is betudható. Mivel a telefonbeszélgetésük is szabályozott, bármikor lehallgatható, így arra a kérdésemre, hogy mit tartanak fontosnak, hogy elmondjanak, leírjanak a következő választ kaptam: hogy létükről érdeklődnek, megnyugtatták családjukat. A lényeget abban összegezték: hogy róluk minél kevesebb információ hangozzék el.

A börtönben kapható egyik fegyelmi fenyítés a magánelzárás – erről a 11/1996. IM rendelet szól. A megkérdezettek közül négyen kaptak ilyen büntetést. Előzetesen annyit jegyeznék meg, hogy meghatározott időtartamra, egyedül töltött elzárás, amely azonban folyamatos orvosi felügyelet alatt zajlik. Ilyen esetekben a magányosság felerősödhet. Elmondásuk alapján az itt töltött idő alatt a szabadságvesztés, a jövő esetleges kilátástalansága, a partneri kapcsolat hiánya a központi gondolat.

Már érintőlegesen esett szó arról, hogy adnak a megjelenésükre, mivel fiatal férfiakról beszélünk. Ebben a kérdésemben a megjelenésükre fordított időt firtattam. Válaszukból azt az általános következtetést lehet levonni, hogy átlagosan 5-10 perc. Ez az idő azonban a sokszorosára nő, ha beszélőre készülnek, vagy pedig civil, női látogatókat várnak (programok, foglalkozások, stb. keretein belül). A jó benyomás keltése, az ápoltság – amely betartására a nevelők is ügyelnek – az udvariasság, a káromkodás, illetlen kifejezések kerülése figyelhető meg az ilyen foglalkozások során.

A dohányzó ember tudja, hogy sok esetben csak az unalom miatt gyújt rá vagy csupán megszokásból. Ez a büntetés-végrehajtási intézetben hatványozottabban kerül előtérbe. A részt vevők mindegyike dohányzik. Elmondásuk szerint napi 30-40 cigarettát is elszívnak.

Már említettem, hogy a TV nézés az egyik legfontosabb unaloműző a fogvatartottak

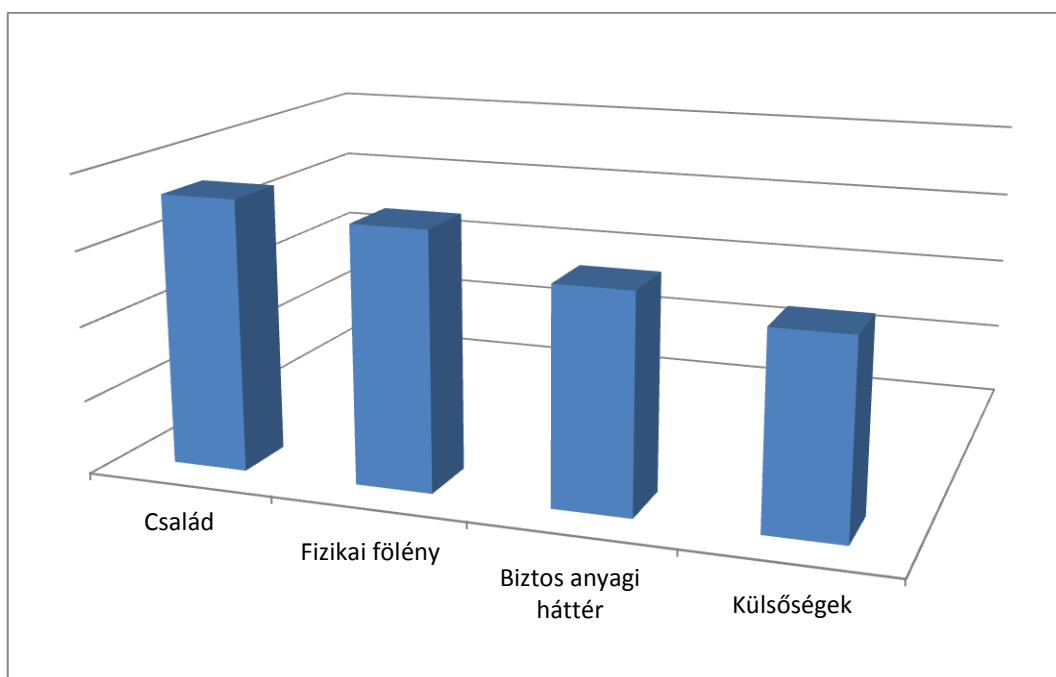
számára. A híradó napi megtekintését kivétel nélkül lényesnek tartották. Ennek okai a következők: egyrészt figyelemmel kísérik a külvilág történéseit, másrészt az ismerősök, a lakóhelyük felbukkanását remélik. A híreken kívül nagyrészt sorozatokat, sport közvetítéseket, horrort, romantikus, akció- és szexfilmeket néznek szívesen. Elmondásuk alapján, a körlet nagy részét lekötő sorozatokban mindenki felveszi 1-1 domináns férfi szereplő tulajdonságait, valamennyien nőt választanak maguknak a filmekből.

Mint egyéb elfoglaltság szóba került az olvasás is. Két fő fogvatartott egyáltalán nem szeret olvasni, a többiek a sportot, természetet, történelmet, kalandregényeket részesítik előnyben.

A kényszerintézkedés hatálya alatt álló két fő fogvatartott viszonyát a nevelőkkel és a felügyelőkkel jónak, kielégítőnek ítélte meg. A fiatakorúak, az örökökkel való kapcsolatukat negatív jelzőkkel írták le. Válaszaik alapján azonban, a tapasztaltabb büntetés-végrehajtásban dolgozó képes tiszteletüket kivívni. Az öröknek meglehetősen összetett személyiséggel kell rendelkezniük. Bizonyára a legnehezebb hivatások egyike. Napi rendszeres kapcsolatban állnak a fogvatartottakkal, ezért egy olyan kapcsolat alakul ki közöttük, amely alá-fölérendelt viszonyokból tevődik össze. Mint a büntetés-végrehajtás résztvevői utasításokat hajtatnak végre, ellenőrzik a szabályok maradéktalan betartását, ügyelnek arra, hogy ezeket minél kevésbé tudják kijátszani. Mindemellett azonban érteniük kell a fogvatartottak nyelvén. Ez a sajátos kapcsolat kölcsönös függőségen alapszik, mivel a feladat ellátását, illetőleg – fogvatartotti részről – a mindennapok elviselhetőségét nehezítheti vagy éppen könnyítheti meg.

Arra a kérdésemre, hogy máshogy telnek-e az ünnepek, mint a hétköznapiak rövid válaszokat kaptam. Két fő kivételével valamennyien azt nyilatkozták, hogy egyáltalán nem. Csak egy fő fogvatartott írta, hogy lassabban telik, illetve az ünnepek alkalmával még inkább érzi a bezártságot és a család hiányát. Arra a kérdésemre, hogy mi hiányzik a börtönből néhány rövid szavas választ kaptam: elsősorban a nőt, a szexualitás hiányát jelölték meg, másodikként szerepelt a család. E két tipikusnak mondható válasz mellett 1 – 1 fő esetében, szerepelt a szórakozás, szabadság, az autók és a munka.

1. Értékek a fiatalok fogvatartottak körében

4.2. Nevelő

A büntetés-végrehajtási rendszer része a nevelő, viszont a fogvatartottakkal való sajátos viszonya, feladatai miatt részletesebben is bemutatásra kerül. A pécsi Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében mindhárom szinten (előzetes, börtön, fogház) 1-1 nevelő dolgozik. A vezető nevelő végzi az előzetes szinten lévő fiatalok nevelését. Mivel a nevelők tevékenysége rendkívül összetett és szerteágazó, ezért e helyen – a témához kapcsolódókat ismertetném – szorítkozva feladataiknak exemplifikatív felsorolására illetve rövid bemutatására.

A befogadást követően (48 órán belül), illetve a megőrzésre érkező (24 órán belül) fogvatartottakat tájékoztatja az intézmény rendjéről, jogairól, kötelezettségeikről, az elvárt magatartásról. Megismerteti velük és – szükség esetén – magyarázza a házirendet. Folyamatosan figyelemmel kíséri viselkedésüket, személyiségbeli változásait, érdeklődési körüknek megfelelően nevelési tervet készít, egyéni foglalkozásokat tart. Naponta nevelői szemlét tart, ellenőrizve a zárkák rendjét, a fogvatartottak személyes higiéniáját. Kapcsolattartásukat figyelemmel kíséri, így ha bármelyik fogvatartott

esetében ennek hiányát, vagy pedig emiatt viselkedésében negatív változást észlel, egyéni foglalkozást tart. Az esetleges fegyelmi vétséget kivizsgálja, jutalmazásra javaslatokat készít. E kettő jelentősége abban rejlik, hogy a feltételes szabadságra bocsátás elbírálásánál a büntetés-végrehajtási bíró – egyrészt – a nevelői vélemény, a fenytések, dicséretok alapján hozza meg döntését. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatására, szállításra, rövidtartamú eltávozásra, kimaradásra, EVSZ (Enyhébb végrehajtási szabályok) alá helyezésre nevelői véleményt készít. A zárakban, körleten való elhelyezés – tekintettel az elkülönítési szabályokra – a vezető nevelő feladata. Részt vesz a Befogadó és Foglalkoztatási Bizottság ülésein, ahol a fogvatartottól szerzett, tapasztalt ismeretek (pl. az ún. befogadási interjú) figyelembevételével kezdeményezi, hogy egy az elítélt számára megfelelő munkakörbe kerüljön, vagy tanfolyamon vegyen részt. Elősegíti a családi, baráti kapcsolatok alakulását, fejlesztését, fenntartását. A nevelők mind az elítéltekkel, mind pedig hozzátartozóikkal ismertetik a látogatás rendjét, a csomagküldés feltételeit, a levélküldés és fogadás szűrőpróbaszerű ellenőrzésének lehetőségét. A vezető nevelő folyamatosan keresi a civil szervezeteket, személyeket, akik a hatékony programszervezésben segítséget nyújtanak számára, színesítve ezzel a fogvatartottak életét. (Természetesen ez a példálózó felsorolás korántsem képes szemléltetni azt a munkát, amelyet egy nevelő végez. Ezek mellett adminisztrációs, nyilvántartási kötelezettségei is vannak.) Említettem, hogy a nevelő feladata rendkívül szerteágazó amellott, hogy a jogszabályban foglaltakat maradéktalanul be kell tartania, a büntetés-végrehajtás egyik célját, a reszocializációt is elő kell segítenie. Fogvatartott és nevelő közötti viszony azért is sajátos, mert a nevelőt, mint a büntetés-végrehajtási rendszer részét, a fogvatartottak részéről egyféle bizalmatlanság vagy egy megfelelni akarás lengi körül, egyféle tartás az esetleges szankcióktól, így különösen a nevelői vélemények fontosságára utalnék. A nevelő az, akihez fordulhatnak a problémáikkal, aki programot szervez, aki megpróbál – személyiségéből adódóan – morális értékeket közvetíteni. A nevelő speciális környezetben, nehézségekkel küzdő fiatalokkal foglalkozik. A fiatalokúak esetében ez a fajta pedagógiai munka, még nagyobb kihívást jelent, mint a felnőtt korúaknál. A fiatalokúak büntetés-végrehajtási intézetében 14 éves kortól, 21 éves korig tartózkodnak a fogvatartottak. Ez a – már-már kitolódó – serdülőkör a civil életben is nehézségeket rejt magában, a szülőknek is komoly kihívást jelent. A büntetés-végrehajtási intézetben a nevelőknek nemcsak ezzel kell megküzdenie, hanem csökkentenie kell a szabadságvesztés büntetéssel járó személyiségbeli torzulásokat,

individualizált nevelési tervével a fiatalok társadalomba való visszahelyezésének minél eredményesebb megvalósulására törekedni.²⁵

4.3. Foglalkozások a pécsi Fiatalok Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében

A legelső intézet látogatásomkor elhangzott egy mondat, amelyet azóta is hallok minden egyes intézményben: ha nem foglalkoztatom őket, ők foglalkoztatnak engem. Ezek a foglalkozások segítséget nyújtanak a dolgozók és a fogvatartottak számára is abban, hogy elviselhetőbb legyen a bent eltöltött idő, illetve amíg a fogvatartottat leköti valamely foglalkozás, addig sem kell az öröknek attól tartani, hogy unalmukban esetleg „balhéznak”. Egyrészt kikapcsolódást, másrészt pedig új ismeretek, ismeretségek megszerzésére ad alkalmat a fiataloknak. A célja elsősorban a szabad idejük minél hasznosabb eltöltése, a még fejletlen készségek kialakítása, a már meglévők fejlesztése. A fiatalok intézetében ezek a foglalkozások – illetve a sportolási lehetőségek, a tanulás biztosítása – fontos szerepet töltenek be. A foglalkozásokat főként civil személyek által valósítják meg, ezzel is segítve a fiatalok reszocializációját, a bizalmas viszony kialakítását foglalkoztató és fogvatartott között. A csoportfoglalkozások közül vannak folyamatosan és időszakosan működők. Ez előbbieket a következők:

- *Erkölcsei nevelés*, amelyet egyházak képviselői tartanak. Református, Sionista Gyülekezet, Katolikus és a Golgota Egyház tagjaiból.
- *Ifjúsági klub*, a Baranya Ifjúságért Nonprofit Kft szervezésében. Célja a benti közösségek fejlesztése, kapcsolatteremtés az intézményen belül, a szabadulást megelőzően valós gyakorlatokat végeznek, játszanak el, amikkel találkozhatnak az életben.
- *Drog csoportról* és a *Drog megelőzési csoportról* már esett szó
- *Kézműves szakkör*; a fiatalok által készített különféle anyagokból és különböző technikákkal elkészített darabokból folyamatos kiállítás tekinthető meg. A pécsi fiatalok büntetés-végrehajtási intézetének egyik sajátossága a sétaudvaron lévő hatalmas festett rajz, amely az ún. mural painting

---

²⁵ Az örök megkérdésére parancsnoki engedély hiányában nem került sor.

technikával készült. Ez a grafitihez hasonló falfestés.

- *Börtönszínház*, amelynek során olyan technikákkal ismerkedhetnek meg a fiatalok, amelyek fejlesztik a mozgáskultúrájukat, a szóbeli megnyilvánulásait a zene segítségével. Ez a foglalkozás nemcsak egymás érzéseinek megfigyelésére, hanem önmegismerésre is tanítja őket.
- *Versíró verseny*, amely fókuszában mindig egy aktuális ünnep áll, vagy pedig meghatározott tematika szerint épül fel.
- *Könyvtár*, amelyet valamennyi fogvatartott igénybe vehet, a heti egyszeri nyitva tartás alkalmával. A kötelező olvasmányok mellett, jogszabályok jegyzéke, szórakoztató irodalom, mesekönyvek, különféle regények találhatók meg.
- *Filmklub*, amely már szintén említésre került. Elsősorban morális értékeket hordozó vagy ismeretterjesztő filmeket nézhetnek havi két alkalommal. Mivel szinte valamennyi zárkában található televízió, így meglehetősen nehéz feladat hárul a nevelőkre, ugyanis a filmeknek a nevelő jelleg mellett, a fiatalok érdeklődését is le kell kötnie.
- *Sport*, rendkívül fontos mind a civil életben, mind pedig a büntetés-végrehajtási intézményekben. A fiatalok elsősorban súlyt emelnek, így biztosítva saját maguk számára a megfelelő testképet. Emellett a többség az egy órás szabadlevegőn tartózkodás során fut, tornázik. A szinteken elhelyezett asztalitenisz szintén a kedvencek közé sorolható. A labdajátékok közül pedig a futballt részesítik előnyben. Gyakoriak a különböző intézmények közötti sportvetélkedők, amelyeken a fogvatartottak szívesen vesznek részt. Egyrészt megbontja a napi rutintevékenységeiket, találkozhatnak ismerős fiatalokkal illetve a jó helyezést elérők dicséretben részesülhetnek.
- *Ünnepek*, amelyeket minden intézmény megtart, függetlenül attól, hogy egyházi vagy állami ünnepről van-e szó. Ezek során a fiatalok különböző műsorokat adnak elő, melyekre a felkészítést a nevelők és az oktatók vállalják. Sajnálatos módon van olyan fogvatartott, aki a kinti életéből nem szerzett tapasztalatokat e téren, így az ő érdekükben még nagyobb nyomatékkal bír, hogy az ünnepeket rendszeresen és felkészülten tarthassák meg az intézetek.
- 1-1 jeles nap alkalmával vagy a fogvatartottak, vagy civil személyek, vagy

pedig a dolgozók különböző előadásokat tartanak. Ennek célja, hogy az adott nap háttérét megismerjék, készüljenek rá, információt szerezhessenek. Pl. nőnap, anyák napja, Föld napja, stb., de pl. ilyen előadás keretein belül tájékoztatták őket kábítószer hatásairól, a függőségről. Az efféle információszerzés mindenféleképpen hasznos a fiatalok számára, illetve több szervezet számára nyújt lehetőséget arra, hogy részt vegyenek és segítsenek a fiatalok elítélteknek a világ megismerésében.

- A Társadalmi Megújulási Operatív Program (TÁMOP), amely új elnevezése a Tett Program az áldozatokért és a tettesekért. E projekt tevékenysége rendkívül szerteágazó. Az általam megkérdezett fogvatartottak valamennyien részt vesznek benne. Célja nem kizárólag a sértett személyek számára segítség nyújtása, bűnmegelőzés, hanem igyekeznek elősegíteni az elítéltek minél gyorsabb visszailleszkedését a társadalomba illetőleg a munkába állásba (a büntetés-végrehajtási intézményekben képzéseket szerveznek). Kiemelendő a gyermek- és fiatalok bűnözésének megelőzésére irányuló tevékenységük. A program – többek között – az Európai Unió támogatásával valósult meg.²⁶
- Oktatás,²⁷ a fiatalok egy része az általános iskolai tanulmányait sem fejezte be, ezért olyan alapvető hiányosságokkal rendelkeznek, amelyek csökkentik annak az esélyét, hogy szabadulásuk után munkába állhassanak. A börtönökben oktató tanárnak többes funkciót kell ellátnia. A speciális, zárt közeg, a tanulók motiválatlansága, alacsony intelligencia szintje, személyiségzavarai, a lehetséges tanítási eszközök szűkösége rendkívül nehéz helyzetbe hozza az oktatókat. Mindezek igen erős hivatástudat, türelem, empátia meglétét feltételezik. A fogvatartottak magántanulói jogviszonyban állnak az önkormányzat által kijelölt oktatási intézménnyel. (Pécsett ez az iskola a Budai Városkapu Óvoda, Általános Iskola,

---

²⁶ <http://www.tamop.irm.gov.hu/>

²⁷ Az 1993. évi LXXIX. törvény 6 § szerint „(3) A tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló tizennyolcadik életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a huszadik életévét betölti.” a fiatalok számára kötelező, másrészt a Bv. tv. 109 § „(1) A fiatalok jogosult: c) az általános iskolai tanulmányait a tankötelezés koron túl is folytatni”, a 36 § (1) n pontja szerint általános iskolai tanulmányait folytatni valamint 50. § (1) Biztosítani kell, hogy a fiatalok szakmunkás-, illetőleg betanítottmunkás-képzésben vegyen részt, és lehetővé kell tenni, hogy középfokú tanulmányokat folytasson.” (0116/1998. OP intézkedések - rendelet a 74 §-hoz - között valamint a 6/1996. IM rendeletben - 73§, 74§ - további kiegészítések találhatók.)

Szakiskola, Speciális Szakiskola és Alapfokú Művészet Oktatási Intézet.) A fiatal fogvatartottak felkészülését egyetemi hallgatók, szociális munkások segítik. Az iskola által kiállított bizonyítványt – természetesen – a fogva tartásra utalás nélkül vehetik át. Az alapfokú oktatás mellett, a parancsnok által engedélyezhető a 9. osztály megkezdése is. A büntetés-végrehajtási intézet különféle tanfolyamokon, képzéseken való részvétel lehetőségét is biztosítja.

- A fogvatartottak *munkáltatása* sarkalatos pontja a büntetés-végrehajtási szervezetnek. Az erre vonatkozó jogszabályok megtalálhatók a Bv. tvr. illetve a 6/1996. IM rendelet megfelelő fejezeteiben, valamint irányadó az 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről. Célja a fogvatartott „lekötése”, tapasztalat szerzése, az unalom elűzése. A büntetés-végrehajtási intézetek igyekeznek munkát biztosítani, amely egyrészt kötelező (kivételeket jogszabály tartalmazza), illetve a munka egy része díjazás nélkül végezendő.

Időszakosan működő foglalkozások pl. Goldstein tréning, Agresszióhelyettesítési tréning, különböző zenés előadások.

A foglalkozások részletesebb bemutatását, azért tartottam lényesnek, hogy ezáltal bepillantást nyerhessünk abba a zárt világba, ahol a fogvatartottak élnek. Mindezek alapján elmondható, hogy a büntetés-végrehajtási intézet nyitott és lehetőségek tárházát nyújtja az elítéltek magányának, unalmának csökkentésére. Amellett, hogy elsődlegesen joghátrány okozása a cél, a társadalomba való minél gyorsabb és eredményesebb visszailleszkedést igyekszik elősegíteni. Hosszú időn keresztül szinte elképzelhetetlen volt, hogy egy civil ember úgymond bejárhasson, tanulmányokat készítsen az intézményeken belül. Mára ez megváltozott. A következőkben e téren teszek rövid kitérőt.

4.4. Civilek a büntetés-végrehajtásban

Napjainkban már nemcsak a gyakorlatukat töltő egyetemi hallgatók, főiskolások, tudományos kutatást végző személyek léphetnek be a börtön falai közé, hanem civil szervezetek, személyek, akik elsősorban a reintegrációt, reszocializációt, felzárkóztatást,

különböző képességek fejlesztését hivatottak elősegíteni. A börtönélet monotonitását törlik meg és az elítéltek kapcsolatteremtésében fontos szerepet töltenek be. Mivel ezek a szervezetek, személyek nem részei a büntetés-végrehajtásnak így fogvatartotti körökben is elismerést nyernek. Kialakulhat olyan bizalmi viszony bűnelkövetők és az adott személy között, amely a szabadulás utáni emberi kapcsolatokat pozitív értelemben képes befolyásolni. A hosszabb tartamú szabadságvesztések során a fogvatartottak szinte nap mint nap ugyanazokkal a személyekkel kerülnek kapcsolatba, szókincsük is a börtönülethez igazodva, jelentős mértékben redukálódik. A fiataloké esetében ez még inkább tetten érhető. Okai pedig az alacsony intelligencia szint, az alapvető tudás hiánya, a kapcsolatok felszínessége. Kommunikációjukat nagyrészt a börtön szleng és a káromkodások teszik ki. A civil személyekkel való kapcsolattartás azonban ezt is képes a visszájára fordítani, vagy legalábbis megfelelő irányba terelni. Nem utolsósorban a nevelő munkáját is segítik. Mind a nevelő, mind pedig a civilek számára szükséges, hogy a fogvatartottat jól ismerje, és személyiségének, képességeinek megfelelő egyedi nevelésben részesítse. Mivel a börtön egy zárt intézmény, így a bent lévő fogvatartottaknak nem lehet része olyan mindennapi tevékenységekben, amelyek elősegítenék a társadalommal való együttműködést. A kívülállók részvétele a büntetés-végrehajtásban olyan élethelyzeteket hozhat a szabályokkal teli életükbe, amelyek szintén a reintegráció szolgálatába állnak. Az új emberek megismerése, különféle szituációk átélése, megtapasztalása sikerre vezethet, mind a benti, mind a kinti életükben. A különböző foglalkozások, képzések, tanfolyamok, kulturális lehetőségek adnak keretet a civil személyek számára.

A legnagyobb probléma, amivel először szembesül egy civil, a motiváció hiánya, az érdektelenség, a bizalmatlanság. Lépésről lépésre kell haladni, hogy ezeket le tudja küzdeni és ténylegesen is értelmet nyerjen az erőfeszítése. Valamennyi foglalkozás esetében az elsődleges cél, hogy érdekeltté tegyük a fogvatartottakat. A bizalmat pedig az idő során kell kiérdemelni. Vamzer (=besúgó, áruló) ugyanúgy lehet egy civilként bejáró személy, mint egy zárka- vagy körlettárs. Az ilyen jelzővel ellátottakat pedig a fogvatartottak elutasítják. Általában azok az emberek, akik nem részei a büntetés-végrehajtási rendszernek, nehezen képesek elfogadni a rájuk is vonatkozó szabályokat. Itt kell megemlíteni, hogy a bizalom fogvatartott és foglalkoztató között nagyon fontos, viszont egyfajta határt kell szabni. A civilek hajlamosak arra, hogy úgymond ne lássák a fától az erdőt. Természetesen ezzel az utóbbi néhány mondattal nem az volt a célom, hogy előítéletekkel telve lépünk be egy ilyen izolált intézménybe, de igenis vegyük

tekintetbe azt, hogy hol is vagyunk, mi a célunk, ezek eléréséhez milyen mélységű kapcsolat kiépítése szükséges. Míg a különböző civil szférából érkezők néhány órát tartózkodnak a fogvatartottak társaságában, addig a büntetés-végrehajtásban dolgozó felügyelők folyamatosan. Ez utóbbiaknál inkább az előítéletek megléte tapasztalható. Kíváncsi lenne a dolgozók szigorát, a fogvatartottakról kialakult véleményét összevetni a civilekével. E kettőség adhatna reális képet 1-1 fogvatartottáról.

Közel egy évig civil tanárként voltam része a büntetés-végrehajtásnak, ezen keresztül pedig a fiatalok fogvatartottak mindennapjainak. Folyamatosan megfigyeltem őket, és igyekeztem kiépíteni egy bizalmi viszonyt, ugyanis a tanítás e nélkül hatástalannak bizonyult volna. Nagyon fontosnak tartottam, hogy következetes legyek mindvégig, a csoportokat megfelelően alakítsam ki, ügyelve a börtönhierarchiában elfoglalt helyükre, az értelmi, érzelmi színvonalukra. Sok esetben gátat szabott az óra zavartalanságának a hangulatingadozásuk, az otthonról kapott rossz hírek, a benti léttel kapcsolatos problémáik. Ezekre a dolgokra különösen nagy gondot kellett fordítani, akár az óra rovására is ment, hogy átbeszéljük a történeteket, és lehetséges megoldásokat dolgozzunk ki. Nagyjából hasonló korosztályhoz tartozunk, így sokkal könnyebben megértettem 1-1 problémájukat, reakciójukat. Ügyeltem arra, hogy amit ígérek mindig pontosan be is tartsam és ennek az lett az eredménye, hogy ők is tartották magukat a megbeszéltekhez. Eleinte komoly gondot okozott a motiválatlanságuk, amelyet részemről csalódottság követett. Számukra meglepő volt, hogy nem dühös vagyok az el nem készült házi feladatok miatt, hanem csalódott. Mindezek után mindenki igyekezett a tőle telhető legjobban megoldani az adott feladatokat.

Tisztában vagyok vele, hogy ezek még nem olyan eredmények, amelyek messzemenő következtetések levonására alkalmasak, mindenesetre a visszajelzéseik pozitívak voltak. Igazán akkor derül majd ki, hogy mit és értem el náluk, ha valamelyikük szabadul és azokat az értékeket, amelyeket megpróbáltam beépíteni a személyiségébe, fel is tudja használni.

Kerezsi Klára szerint minél több segítséget kapnak a fiatalok elítéltek illetve a javítóintézetben neveltek, annál inkább abba akarják hagyni a bűnözői életvitelt.²⁸

---

²⁸ Kerezsi Klára: Büntetve gondozni? A javítóintézeti nevelés helye a fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerében. http://www.esely.org/kiadvanyok/2007_3/KEREZSI.pdf

V. „Háromemeletes ág”

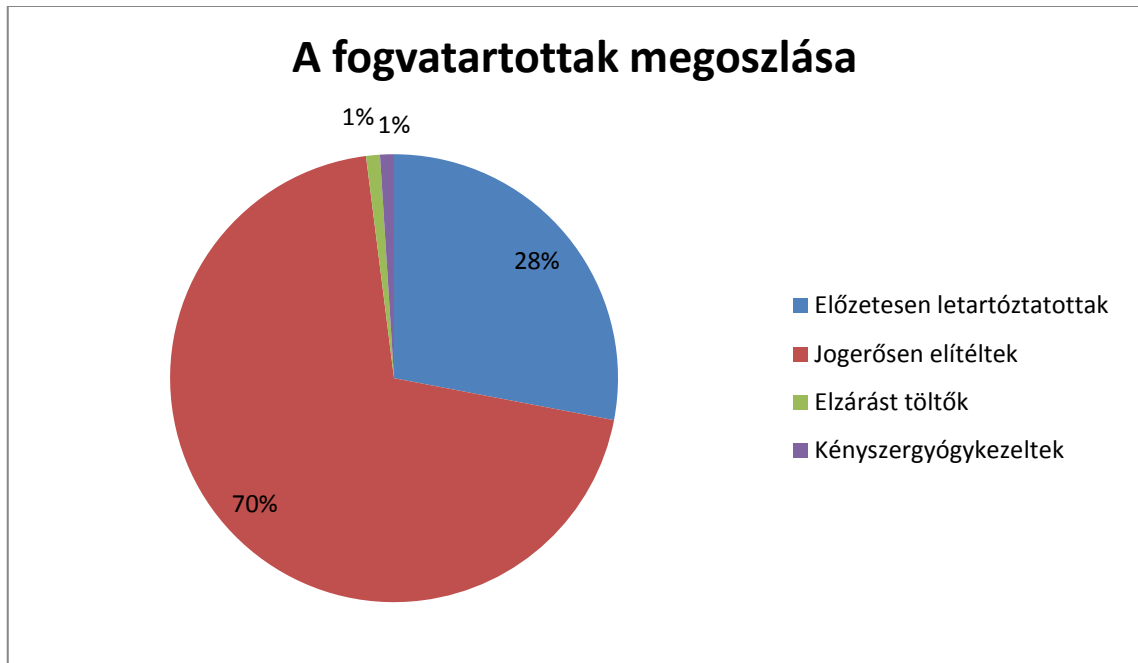
5.1. *Túlzsúfoltság*

Egyre többször kerül definiálásra a túlzsúfoltság problémája a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben. Magyarországnak, mint a nemzetközi jog alanyának és mint Európai Unió tagállamnak teljesítenie kell az ezekből a tagságokból eredő kötelezettségeit. Az itt meghatározott minimum szabályok, az egyetemes emberi jogok érvényesülése és tiszteletben tartása messze elmarad a többi államtól. Nem elhanyagolhatók a gazdasági-társadalmi változások sem, amelyekre a büntetőjogi - politika folyamatos változása, formálódása és nem utolsósorban ennek szigorítása hatással van. Az intézetek kimerítették tartalékaikat. Ennek következményeként az intézmények felszereltsége idejét múlttá vált, elhasználódott. Az ország saját költségvetéséből nem képes többletet előállítani, sokszor a fenntartásra is éppen hogy elegendő. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a közvélemény minden egyes forintot megvonna, amelyet erre a célra használnak fel. A társadalom megtorló jellegű börtönök fenntartását előirányozná, szemben a preventív jelleggel. Egy ilyen biztonságra épülő rendszerben a személyi állomány is előítéletessé válik. Általánosságban elmondható, hogy a hazai intézetek 130-180%-os túlzsúfoltsággal dolgoznak. Mivel a költségvetés kiapadó félben van, így az állomány továbbképzésre sem jut megfelelő anyagi fedezet. Elengedhetetlen lenne a dolgozók további iskoláztatása, képzése. A zsúfoltság mint körülmény felesleges konfliktusokat okoz, mind a dolgozók, mind pedig a fogvatartottak között. Mindkét oldalon fizikai és pszichés túlterhelésnek vannak kitéve, ez pedig a fogva tartás biztonságát, körülményeit nehezíti vagy éppen ellehetetleníti. A magyarországi börtönviszonyok egy régre visszavezethető problémája a büntetés-végrehajtási intézmények telítettsége, az elítéltek zsúfoltsága. Statisztikák alapján a telítettség olykor 200%-os is lehet. Az ún. „nagyzárkákban” esetenként 20-25 fő fogvatartott elhelyezése szükséges. A büntetés-végrehajtási szervezetre óriási nyomás nehezedik. A törvényi rendelkezés pontosan rögzíti a fogvatartottak elhelyezésére vonatkozó szabályokat, így különösen a 6/1996. IM rendelet.²⁹ Az elhelyezési körülmények minősége – pl. a zárkák alapterülete, légtere – a bánásmód objektív elemei

---

²⁹ 6/1996. IM rendelet 137. § (1) valamint a 39. § (1).

közé sorolható. A bánásmód emberek közötti viszonyra utal, amelyben az egyik fél hatalmi pozícióban áll a másik féllal szemben, azaz egy alárendeltségi, függőségi viszony jellemzi.³⁰

2. 2011. évi adatok alapján a fogvatartottak megoszlása³¹

5.2. A börtönnépesség növekedésének lehetséges okai, megoldásai

A szabadulást követő utódgondozás célja egyféle társadalmi integráció is. A börtön egy zárt intézmény, amely egyrészt védi a társadalmat az elkövetőktől, másrészt reszocializációs célokat is előtérbe helyez. A börtönnépesség ¼-e előzetes letartóztatásban van. Vókó György szerint a jövőben csökkenés várható a feltételes szabadságra bocsáthatók körének bővítésétől illetve alternatívák gyakori alkalmazásától. A fogvatartotti ráta a 100 ezer lakosra jutó fogvatartottak számát jelenti. Ezt a mértéket az intézetek befogadása, illetőleg ezek száma és a fogva tartási idő hossza befolyásolja. A fogvatartotti ráta Magyarországon – 2004-ben – 164 volt. Továbbá megjegyzi, hogy ha a bíróságok kevesebb szabadságvesztést szabnának ki, nem biztos, hogy csökkenne a börtönnépesség, ugyanis a bűncselekmények tárgyi súlya

³⁰ Csordás Sándor- Vókó György: A fogvatartottakkal való bánásmód elvei és gyakorlata. In.: Börtönügyi Szemle, 23. évf. 4. szám, 1-7.o.

³¹ Bvop. 2011-es évkönyve. http://www.bvop.hu/download/evkonyv_2011.pdf/evkonyv_2011.pdf 22.o.

miatt, az ítéletek is ehhez, azaz egy hosszabb tartamú szabadságvesztéshez igazodnának. Álláspontja szerint új börtönök létesítése szükséges. A túlsúfoltság azonban agresszió forrása is az intézetekben, amely még nagyobb problémát jelent a büntetés-végrehajtás számára.³²

A drasztikusnak, aggasztónak mondható túlsúfoltságnak kriminálpolitikai, büntetőjogi, társadalmi, jogalkalmazási vetülete is van. Előzetesen megjegyezném, hogy e tekintetben öt kategória különböztethető meg, férőhely és fogvatartotti létszám alapján, melyek a következők:

- sűrűség 80 alatti
- 80-100 közötti
- 100-120 közötti
- 120 – 150 közötti, itt már túlsúfoltságról beszélhetünk
- 150 feletti³³

A fenti probléma azonban nemcsak nemzeti jogszabályokkal ellentétes, mivel Magyarország számos nemzetközi szervezet tagja, így az ott meghatározottak megsértését is jelenti. (Egyesült Nemzetek Szervezetébe való csatlakozás 1955-ben, Európa Tanácshoz 1990-ben, Európai Unióhoz pedig 2004-ben.)

A bűnelkövetők ilyen arányú fogva tartásának eredményeként jelentkeznie kellene a bűnözés csökkenésének. Ez azonban minden kétséget kizáróan nem bizonyított. Figyelembe vehető a társadalom elvárása a jogalkalmazók felé, érvényesítve ezzel a korlátlan büntetőigényüket.

A végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés mellett azonban számos alternatívát jelöl meg a Btk. A büntetések a következők: szabadságvesztés, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kiutasítás. Mellékbüntetésként pedig közügyektől eltiltás és kitiltás szabható ki. A büntetések mellett intézkedések alkalmazása is biztosított, a törvényi rendelkezés szerint: megrovás, próbára bocsátás, kényszergyógykezelés, elkobzás, vagyonelkobzás,

---

³² <http://www.bvop.hu/download/bsz0601-bunesbuntetes.pdf/bsz0601-bunesbuntetes.pdf>

³³ Nagy Ferenc: Adatok és gondolatok a börtönnépesség alakulásáról. In.: Belügyi Szemle, 2002/2-3. 68-84.o. Nagy Ferenc - Juhász Zsuzsanna: A fogvatartotti rátáról nemzetközi összehasonlításban.. In.: Belügyi Szemle, 2010/12. 5-17.

pártfogó felügyelet. A törvény rendelkezik a feltételes szabadságra bocsátás feltételeiről, a tevékeny megbánásról, a szabadságvesztés teljes vagy részbeni felfüggesztéséről, a vádemelés elhalasztásáról. E fenti lehetőségek kihasználásával nagymértékben csökkenthető a végrehajtandó szabadságvesztés-büntetésüket töltők száma. Ezzel persze nem azt szerettem volna mondani, hogy a jogalkalmazók számlájára írandó a börtönök túlzsúfoltsága, ugyanis a végrehajtandó szabadságvesztés-büntetések a bírósági gyakorlat alapján kb. 10-15%-ra tehetők, illetve a büntetés kiszabásának elvét a Btk. rögzíti.³⁴

Elmondható, hogy a szabadságvesztések során átlagosan kiszabott büntetések tartama 1-2 év. Itt azonban nem elhanyagolható, hogy a jogalkotó minősítő körülményként határozta meg a Btk. több törvényi tényállásában a visszaesőket. Azaz a büntetett előéletű, ismételten elítélt hosszabb tartamú szabadságvesztéssel számolhat. A Btk. módosítása alkalmával került be az ún. három csapás a törvénykönyvbe, mely szerint az erőszakos többszörös visszaesőt, a bíróság mérlegelés nélkül tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntesse. E rendelkezés alkotmányosságát, büntető politikai célját számos támadás érte, nem beszélve arról a problémáról, amelyet az ilyen elítéltek elhelyezése, foglalkoztatása, felügyelete okoz a büntetés-végrehajtásnak. (Magyarországon jelenleg 17 fő tölti tényleges életfogytig tartó szabadságvesztését, illetőleg 222 fő, akik a bíróság által meghatározott idő elteltével feltételes szabadságra bocsáthatók.)

A büntetés-végrehajtási intézetekben nemcsak a jogerős bírói határozattal szabadságvesztésre elítélt fogvatartottak tartózkodnak, hanem a kényszerintézkedés hatálya alatt állók (előzetes letartóztatásban lévők), a megőrzésre illetve az elzárásra érkezők is. Jelentős azoknak a száma, akik szabadlábon védekezhetnek, vagy pedig önként nem kezdték meg büntetésük letöltését, így a jelenlegi fogvatartottak számát sokszorososan növelnék, a befogadást pedig lehetetlenné tennék.

Az új börtönök megépítése, pedig ha orvosolná is a problémát, ezt csak ideiglenesen tenné, hosszú távon pedig kevésbé költséghatékony. 2008-ban indult el a telítettség-kiegyenlítő program, amely keretében a túlzsúfolt intézményekből átszállítják a fogvatartottakat (ún. körszállítás). Összegezve tehát megoldást nyújthat új férőhelyek biztosítása, illetőleg a visszaeső elkövetők számának csökkentése. Ez utóbbi azonban

---

³⁴ „83. § (1) A büntetést - céljának (37. §) szem előtt tartásával - a törvényben meghatározott keretek között úgy kell kiszabni, hogy igazodjék a bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességéhez, a bűnösség fokához, továbbá az egyéb súlyosító és enyhítő körülményekhez.”

a társadalom, a civil szervezetek, a kriminálpolitika hathatósabb szerepvállalását igényelné. Csóti András 5 tényezőt jelöl meg, melyek a büntetés-végrehajtás jó működéséhez szükségesek:

1. megfelelő jogszabályi háttér
2. intézményrendszer
3. személyi állomány
4. költségvetés
5. elítéltek megfelelő száma³⁵

Általános következtetésként levonható, hogy melyek is azok a külső és belső tényezők, amelyek a fogvatartotti létszám növekedéséhez vezetnek. A társadalmi, politikai, gazdasági változások általában a szegény embert sújtják. A családok bizonytalan jövedelme szintén meghatározó lehet a bűnelkövetővé válásban. Az ún. periférián élők többsége börtönviselt személyekből áll, akik a fiatalabb korosztály felé is ezt a tendenciát közvetítik. A társadalom elutasítása, a fiatalok korai megbélyegzése, a szabadulókkal szembeni negatív előítélet újra és újra a bűn útjára taszítják őket. Mint már feljebb is volt szó arról, milyen meghatározó szerepe van a családnak, az iskolának az értékek közvetítésében, ezek megfelelő elsajátításában. A médiának is óriási befolyásoló szerepe van. Ez egyrészt azért fontos, mert az emberek információik többségét tőlük szerzik be, másrészt sok esetben torzítják az igazságot, irreális képet adnak a laikus emberek számára. Itt elsősorban arra gondolok, hogy a híradó műsorokban szinte kizárólag a legsúlyosabb, legembertelenebb bűncselekmények elkövetőiről esik szó. Ezzel pedig az emberek büntetőjogi szankciók szigorítását kezdeményező álláspontját és félelemérzetét jelentősen megerősítik. Egy ilyen kegyetlen bűncselekmény esetében az ítélet is adásba kerül, amely nagyrészt elégedetlenséget, a büntető igazságszolgáltatásba vetett bizalmat ássa alá. (Ez azért lehetséges, mert az esetlegesen kiszabott büntetés pl. években meghatározva 10 év, kevésnek tűnhet egy olyan ember számára, aki a büntetés-végrehajtási intézményt luxusvillaként képzei el. Itt említeném meg az Egyesült Államokra jellemző ún. többszörös életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést. Véleményem szerint ez a

---

³⁵ Csóti András: A büntetőjog változásainak hatása a büntetés-végrehajtási szervezetre.= Börtönügyi Szemle, 2011/2. 1-29. o.

társadalom számára megnyugvást hozhat, de nevetségessé teszi az igazságszolgáltatást.)³⁶

A szigorú büntetéskiszabás, a büntetési tételek növelése azonban nem képes a bűnözés kellő mértékű visszaszorítására. A börtönélet ismeretlensége, tévképzeteken alapuló megítélése nem rettent el az embereket a bűnelkövetéstől.

A megoldás véleményem szerint „fejben dől el”, azaz a társadalomnak, a benne élők komplex szemléletváltására lenne szükség. A felelősséget azoknak kell vállalni, akik kinevelik a bűnözői életvitelt folytató személyeket.

A zsúfoltság csökkentésének megoldása – 2004-es nemzetközi konferencia beszámolója alapján – a következők szerint lehetséges:

- jogalkotás-jogalkalmazás terén (alternatív büntetési nemek) és új börtönök építése;
- klasszifikáció révén;
- differenciálás, speciális rezsimek kialakítása.³⁷

5.3. CPT ajánlásai

Az Európa Tanács, a CPT (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman Degrading Treatment or Punishment, azaz a Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére létrehozott Európai Bizottság) ajánlásait a magyar hatóságok nem hagyják figyelmen kívül. Ezek közül a CPT 2009-es jelentését mutatnám be röviden. Látogatásuk több területre kiterjedt, de ebből a büntetés-végrehajtási intézményekre – ezen belül is a zsúfoltság kérdéskörére – vonatkozókat emelném ki. Három intézet körülményeit vizsgálták, a Borsod- Abaúj-Zemplén megyei, a tiszalöki és a sátoraljaújhelyi büntetés-végrehajtási intézetet. (Ez utóbbi keretein belül az ún. különleges biztonságú körletet, a KBK-t). A következő ajánlást tették e téren:

„A CPT arra bátorítja a magyar hatóságokat, folytassák a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának leküzdésére irányuló erőfeszítéseiket, külön hangsúlyt helyezve a szabadságvesztéssel nem járó intézkedésekre a büntetőítélet kiszabása előtti időszakban, a szabadságvesztés alternatíváinak alkalmazására, és a szabadságuktól

---

³⁶ A téma feldolgozása: Csóti András: A büntetőjog változásainak hatása a büntetés-végrehajtási szervezetre. = Börtönügyi Szemle, 2011/2. 1-29. o. illetőleg Nagy Ferenc idézett művei alapján.

³⁷ A „Lehetőségek, megoldások a zsúfoltság csökkentésére” című panelvita összefoglalója. In.: Börtönügyi Szemle. 23. évf. 1. sz. / 2004 79-82. o.

megfosztott személyeknek a társadalomba való visszailleszkedését segítő intézkedések elfogadására.”³⁸

Nemzetközi viszonylatban a börtönnépességi ráta tekintetében igen előkelő helyen szerepel Magyarország. A World Prison Population List (a világ börtönnépességének listája) szerint a kelet-európai régióban feltüntetett 9 ország közül, Magyarország a 7. Amennyiben ezeket a számadatokat kiterjesztjük egész Európára, a kép korántsem ilyen hízeglő. 2010. decemberi adatok alapján Magyarországon az összes fogvatartott száma 16. 537 fő, a börtönnépességi ráta – bebörtönzési ráta – pedig 165 %. Az európai egységes listán (53 ország), Magyarország a 13. helyet foglalja el. A telítettség-zsúfoltság esetében pedig Magyarországot (138%) kizárólag Olaszország előzi meg (147%).³⁹

---

³⁸ <http://www.cpt.coe.int/en/> Letöltve: 2012. 02.27.

³⁹ Csóti András: A büntetőjog változásainak hatása a büntetés-végrehajtási szervezetre. In.: Börtönügyi Szemle, 2011/2. 4. o.

VI. Magány és túlszűfooltság

6.1. Következtetések

Hogyan kapcsolódhat egymáshoz ez a két kategória? Mivel a büntetés-végrehajtási intézmények zártak, felülről szabályozottak, hatással vannak az elítéltekre. Itt elsősorban az öngyilkossági kísérletek gyakoriságára, a programokon való részvételre, az agresszivitásra kell gondolni. Ennek oka abban keresendő, hogy az adott börtön mennyire szigorú, a dolgozók mennyire képesek támogatni a fogvatartottakat, milyen fokú a szervezettség, milyen minőségű az ellátás, milyen az adott intézet felszereltsége. Ez utóbbival kapcsolatban elmondható, hogy a magyarországi börtönök régen épültek, korszerűsítésükre nincs elegendő anyagi fedezet. A személyzet felkészültségében pedig változások várhatók a következő években, mint pl. tanfolyamok, továbbképzések indítása.

A börtönnépesség folyamatos növekedése miatt, a fogvatartottaknak gyakran 15-20 másik emberrel is meg kell osztaniuk zárkájukat. Ennek pozitív és negatív hatásai is lehetnek. Egyrészt a folyamatos egyedüllét (egyszemélyes zárka) letargiát okozhat, másrészt a nagyzárkák zsűfooltsága miatt az intimitás hiányzik, és a zárkatársakhoz való alkalmazkodás komoly nehézséget eredményezhet. A legmegfelelőbb az alacsony létszámú zárkák létesítése lenne, maximum 4-5 fővel. E tekintetben is jelentős, hogy a zárkákból egy körletre, foglalkoztató helyiségekbe tud-e kimenni az elítélt, továbbá, hogy a zárkában van-e lehetőség pl. közös étkezésre. Ennek jelentősége abban áll, hogy – helytől függetlenül – egy csoport alakul ki a büntetés-végrehajtási intézetekben. Ehhez a csoporthoz lehet aktívan csatlakozni, tartani tőle, alkalmazkodni hozzá. Az ún. börtönszocializáció során a fogvatartottak minél gyorsabban kénytelenek alkalmazkodni a többiekhez, felismerni a saját lehetőségeiket, bizonyos szerepekbe el kell helyezkedniük. A kialakult csoportok között nem ritkák a feszültségek, az azonban leszögezhető, hogy amennyiben a büntetés-végrehajtási rendszer szabályai ellen kell fellépni, egység és harmónia tapasztalható.

A fogvatartottak elhelyezése során nem mindegy, hogy ki kivel kerül egy zárkába. Pl. egy önmagára adó, zárkáját tisztán tartó elítélt mellé bekerül egy olyan rab, aki az előbbieknél mintegy ellentétje. Az ehhez hasonló helyzetek gyakoriak a börtönökben. Az elítéltek számunkra jelentéktelennek tűnő dolgok, szavak miatt vesznek össze, nehezítve ezzel saját helyzetüket (fenyítések, kedvezmény elvesztése, esetleges

feljelentés), illetve a büntetés-végrehajtásban dolgozók feladatellátását. Sok esetben az unalom, a magány, a monotonitás szüli az ilyen agresszív megnyilvánulásokat, mert ezáltal valami „érdekesség” történik.

Sok esetben problémát jelent, hogy a fogvatartott lakóhelyétől távol eső intézménybe szállítják, így jelentősen csökkentve az esélyét annak, hogy családtagjai havi rendszerességgel látogathassák. Ennek oka nemcsak a távolság, hanem általában anyagi vonzatú. Az elmaradozó látogatások súlyos deprivációt eredményezhetnek. Már az idő kapcsán elemzésre került, hogy más a kinti és a benti időszámítás. A fogvatartottak nap mint nap várják a levelet, hogy érezhessék, valaki várja őket, valakinek számítanak.⁴⁰

E fejezetet kapcsán, amennyiben a fiatalkorúakra vetítjük ki a következő megállapításokat tehetjük: az általam meglátogatott – pécsi fiatalkorúak büntetés-végrehajtási – intézetében az elhelyezés nem jelent problémát, ugyanis a befogadóképessége 50 fő, és a tavalyi év kimutatása szerint egyszer sem került e fölé a fogvatartotti létszám. (A Baranya Megyei Főügyészség kérésére, a 2011. évi létszámhelyzetről tájékoztatott, mind a megyei, mind pedig a fiatalkorúak esetében. Erről az A és a B melléklet tanúskodik.) A nagyház tekintetében a létszámhelyzet elkeserítő, folyamatosan a 97 fős befogadóképesség fölött van, majdnem kétszer annyian tartózkodnak bent, mint amennyi férőhely van – ennek egyik oka, hogy nagyrészt előzetesben lévők elhelyezésére szolgál az intézet.

Visszatérve a fiatalkorúakra megállapítható, hogy a csoportok ugyanúgy léteznek, hasonló módon alkalmazkodást követelnek meg az újaktól. Esetükben inkább az tapasztalható, hogy viszonylag szűk réteg az, aki a többiek felett uralmat gyakorol – ezt elsősorban fizikai fölényrel, vagy pedig börtönéletben való jártassággal lehet megszerezni. Mint már utaltam rá, az ő esetükben a magány érzése másképp jelentkezhethet, így különösen egy olyan agresszív megnyilvánulással, vagy pedig gyerekes hiperaktivitással, amellyel valódi személyét takargatni akarja. Természetesen ez nem általánosítható, mert vannak az ún. menők, akik esetében ez kevésbé igazolható. Amit a felnőtt korú elítéltekről – e fejezet során – megállapítottam érvényes a fiatalkorúakra is, kiegészítve a korukból adódó tapasztalatlansággal, nyugtalansággal, agresszivitással.

---

⁴⁰ Boros János-Csetneky László: Börtönpszichológia. Rejtjel Kiadó, 2002. 181-184.o.

6.2. *De lege ferenda*

A dolgozatomban többször is hangsúlyoztam, hogy a fiatalkorúak bűnözése olyan társadalmi probléma, amivel minden egyes embernek törődnie kellene. Mind az esetleges fogvatartotti magány, mind pedig a telítettség problémájára a megoldást a drasztikus szemléletváltásban látom. Természetesen ez sem egy olyan alternatíva, amely majd egyik napról a másikra látható változást eredményezne. Tapasztalataim szerint a negatívumok iránt inkább fogékonyak az emberek, mint a pozitívumok irányába. Valamennyien a bűnüldöző hatóságoktól várják el, hogy ezt a súlyos társadalmi problémát – fiatalkorúak bűnözése – megoldják. Ilyenkor azonban felmerül az a kérdés, hogy ki, mikor, hol és mit rontott el, hogy ezek a fiatalok elindultak a lejtőn. Belőlük potenciális, bűnözői életmódot folytató felnőtt ember lehet. Ebben a korban pedig már elég nehéz visszajára fordítani a helyzetet. Sajnos egyet kell értenem azzal, hogy vannak olyan elítéltek, akiket soha többé nem szabad kiengedni a társadalomba, mert már olyan fokú torzulás ment végbe a személyiségükbe, amelyet nem lehet helyrehozni.

Az elsődleges cél azonban a segítségnyújtás lenne, a felelősségre nevelés, a társadalmi normák elsajátítása, egységes büntetőpolitikai koncepció kialakítása. Amennyiben ez a képtelennek tűnő feltételezés megvalósulhatna, nagymértékben lehetne csökkenteni a bűnelkövetők, illetőleg visszaesések számát, ezáltal pedig a börtönökben, befogadási képességüknek megfelelő számú fogvatartott, emberhez méltó környezetben tölthetné büntetését.

A büntetés-végrehajtásban dolgozókra hárul az a feladat is, hogy a szabadságvesztés-büntetés alatt, minél több értéket közvetítsenek a fogvatartottak felé. Mára viszonylag sok civil szervezet és személy igyekszik segíteni munkájukat. A jogalkalmazók is afelé tendálnak, hogy lehetőség szerint, a fiatalkorúak esetében, a büntetékiszabás során, minél inkább érvényesüljön a büntetési nemek alternatívitása.

Megítélésem szerint az alábbiak alapján megoldás található a problémákra:

- differenciálás, klasszifikáció és rezsimprofil a fiatalkorú fogvatartottak között;

- társadalmi szervezetek, önkéntesek hatékony bevonásával tartalmas programok szervezése. Ezzel pedig elérhető a közösségi morál javítása illetve a semmittevés csökkentése;⁴¹
- a személyi állomány továbbképzése;⁴²
- csizma-táborok létesítése, amelyek célja az elrettentés, rehabilitáció, a büntetés valamint a túlzsúfoltság, illetőleg a fogva tartási költségek redukálása. Ezt a totális intézményt azonban a magyarországi viszonyokra tekintettel korrigálni, néhol enyhíteni szükséges;⁴³
- nemzetközi szintű partnerségi kapcsolatok hatékonyabb kiépítésével kölcsönös tapasztalatszerzés lehetősége nyílna meg, ugyanis a fiatalkori bűnözés illetőleg a börtönök telítettsége nem kizárólag Magyarországon jelent problémát.⁴⁴

---

⁴¹ Improving conditions in overcrowded prisons.

<http://www.pfi.org/cjr/downloads/ten-keys-to-improving-conditions-in-overcrowded-prisons>

⁴² Fligeauf Gergely: Új lehetőségek a fiatalok büntetés-végrehajtásában. In.: Börtönügyi Szemle, 21. évf. 2. sz. / 2002 5-10.o.

⁴³ Ruzsonyi Péter: Karakteresen eltérő kezelési formák a fiatalok fogvatartottak körében. In.: Börtönügyi Szemle, 21. évf. 2. sz. / 2002 23-52.

⁴⁴ Young people and crime an European perspective. Summary report of the conference held in Glasgow. <http://www.eucpn.org/pubdocs/Summary%20Report%20Young%20People%20and%20Crime%20a%20European%20Perspective.pdf> Letöltve: 2012. 11. 02.

Felhasznált irodalom

Könyvek:

Boros János-Csetneky László: *Börtönpszichológia*. Rejtjel Kiadó, 2002.

Irk Ferenc: *Kétkedő kriminológia. A rizikótársadalom kriminálszociológiája*. Miskolc, 2012.

Lake, Tony: *A magány*. Park Könyvkiadó Kft., London 1987.

Tanulmányok:

Juhász Zsuzsanna: *A börtönök kórképe külföldön, avagy kihívások a börtönegészségügy területén*. In.: Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szeged, 2006.

Korinek László: *A fiatalkori erőszakos bűnözés másféle megközelítése a latens bűnözési vizsgálatok szempontjából*. In.: PHD Tanulmányok 4. Tanulmányok Finiszter Géza 60. születésnapjára. Pécs, 2005.

Lőrincz József: *„A nevelés-gondolat” a 20. századi hazai börtönügyben – jogász szemmel*. In.: Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére. Szeged, 2006.

Váradi Erika: *A gyermek- és fiatalkori bűnözés-tendenciák, elméletek, okok*. In: Kriminológiai Közlemények 59. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2001.

Várnagy-Tóth Mariann: *Női elítéltek börtönkörnyezetben. Egy empirikus kutatás tapasztalatai*. (Megjelenés alatt.)

Folyóiratok:

Csordás Sándor - Vókó György: *A fogvatartottakkal való bánásmód elvei és gyakorlata.* In.: Börtönügyi Szemle, 23. évf. 4. szám

Csóti András: *A büntetőjog változásainak hatása a büntetés-végrehajtási szervezetre.* In.: Börtönügyi Szemle, 2011/2.

Fiáth Titanilla: *Időélmény a börtönben.* In.: Belügyi Szemle, 2010/12.

Fligeauf Gergely: *Új lehetőségek a fiatalok büntetés-végrehajtásában.* In.: Börtönügyi Szemle, 21. évf. 2. sz. / 2002.

Kertész Imre: *Miért túlszűfoltak a börtönök?* In.: Belügyi Szemle, 2002/2-3.

Nagy Ferenc - Juhász Zsuzsanna: *A fogvatartotti rátáról nemzetközi összehasonlításban.* In.: Belügyi Szemle, 2010/12.

Nagy Ferenc: *Adatok és gondolatok a börtönnépesség alakulásáról.* In.: Belügyi Szemle, 2002/2-3.

Ruzsonyi Péter: *Karakteresen eltérő kezelési formák a fiatalok fogvatartottak körében.* In.: Börtönügyi Szemle, 21. évf. 2. sz. / 2002.

Sárik Eszter: *A gyermek - és fiatalok bűnözés napjainkban.* In.: Belügyi Szemle, 2001/2.

Schwarzenberger Hanna: *A fiatalok büntető igazságszolgáltatása.* In.: Belügyi Szemle, 2011/ 11.

A "Lehetőségek, megoldások a zsúfoltság csökkentésére" című panelvita összefoglalója. In.: Börtönügyi Szemle, 23. évf. 1. sz. / 2004.

Jogsabályok:

1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és intézkedések végrehajtásáról, 14 § (1)-(2), 33§, 36 § (1), 44§ (1), 50§ (1), 109 § (1)

6/1996. IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól, 19/A § (1)-(2), 39§ (1), 137 § (1)

11/1996. IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak fegyelmi felelősségéről, 30 § (3), 32§ (1), 73§, 74§

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 22§, 23§, 37§, 83§ (1), 107§ (1), 108 §, 111 § (1), 137 § 4, 14-17, 282 §

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról 6 § (3)

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 0116/1998. OP intézkedése egyes nevelési feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól, *rendelet a 74 §-ához*

Magyar és angol nyelvű internetes források:

- Jelentés a magyar kormány számára a Kínzás vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (CPT) magyarországi látogatásáról <http://www.cpt.coe.int/documents/hun/2010-16-inf-hun.pdf>
Letöltve: 2012. 02. 23.
- Roy Walmsley , World prison population list , King's College London, International Centre for Prison Studies, seventh edition
<http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/icps/downloads/world-prison-pop-seventh.pdf> Letöltve: 2012. 10.03
- Young people and crime an European perspective. Summary report of the conference held in Glasgow.
<http://www.eucpn.org/pubdocs/Summary%20Report%20Young%20People%20and%20Crime%20a%20European%20Perspective.pdf> Letöltve: 2012. 09.30.
- Improving conditions in overcrowde prisons.
<http://www.pfi.org/cjr/downloads/ten-keys-to-improving-conditions-in-overcrowded-prisons> Letöltve: 2012. 10. 03.
- Huszár László: Roma fogvatartottak a büntetés-végrehajtásban.
<http://www.magyaragora.org/?p=roma&c=10> Letöltve: 2012. 10. 21.
- Kerezsi Klára: Büntetve gondozni? A javítóintézeti nevelés helye a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében.
http://www.esely.org/kiadvanyok/2007_3/KEREZSI.pdf Letöltve: 2012. 11. 02.
- Ruzsonyi Péter: Bűn – büntetés – reszocializáció
<https://www3.cepol.europa.eu/dspace/bitstream/123456789/4596/1/resocializati-on.pdf> Letöltés ideje: 2012. 10. 23.
- Vókó György <http://www.bvop.hu/download/bsz0601-bunesbuntetes.pdf/bsz0601-bunesbuntetes.pdf> Letöltés ideje: 2012.10.23.
- Bvop. 2011-es évkönyve.http://www.bvop.hu/download/evkonyv_2011.pdf/evkonyv_2011.pdf

Letöltve: 2012. 10. 19.

- Vókó György: Bűn és büntetés.
<http://www.bvop.hu/download/bsz0601bunesbuntetes.pdf/bsz0601-bunesbuntetes.pdf> Letöltve: 2012. 10. 11.
- Fliegauf Gergely: A börtön és a kábítószer kapcsolata: nemzetközi és hazai kriminológiai helyzetelemzés (PhD. értekezés).http://www.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/fliegaufg_ert.pdf Letöltve: 2012. 09. 27.
- Kondorosi Ferenc <http://www.bvop.hu/download/bsz0601-reform.pdf/bsz0601-reform.pdf> Letöltve: 2012. 10.17.
- A tett program kialakulása, célja, feladatai
http://tamop.irm.gov.hu/TEtt_program Letöltve: 2012. 02. 27.
- Csokonai Vitéz Mihály, Estve
<http://mek.niif.hu/00600/00636/html/vs179403.htm> Letöltve: 2012. 02. 27.
- Dr. Szilágyi Vilmos magánydefiníciója.
<http://www.szexualpszichologia.hu/magany.htm> Letöltve: 2012. 09. 07.

Mellékletek

A melléklet 2011. évi létszámhelyzet

Dátum	Létszám
2011. 01. 13.	34
2011. 01. 27.	36
2011. 02. 15.	40
2011. 02. 24.	40
2011. 03. 08.	42
2011. 03. 22.	43
2011. 04. 12.	40
2011. 04. 27.	38
2011. 05. 11.	39
2011.05. 27.	37
2011. 06. 14.	36
2011. 06. 28.	40
2011. 07. 12.	42
2011. 07. 19.	41
2011. 08. 18.	47
2011. 08. 23.	
2011. 09. 08.	43
2011. 09. 15.	42
2011. 10. 13.	43
2011. 10. 25.	42
2011. 11. 10.	42
2011. 11. 23.	40
2011. 12. 05.	35
2011. 12. 14.	37

Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézete, Pécs
Normál befogadóképesség: 50 fő

B melléklet 2011. évi létszámhelyzet

Dátum	Anyaintézeti létszám	Megőrzéses	Összesen
2011. 01. 13.	155	32	187
2011. 01. 27.	154	27	181
2011. 02. 15.	149	33	182
2011. 02. 24.	159	34	193
2011. 03.08.	143	35	178
2011. 03. 22.	153	30	183
2011. 04. 12.	164	34	198
2011. 04. 27.	169	31	200
2011. 05. 11.	177	27	204
2011. 05. 27.	180	30	210
2011. 06. 14.	166	7	173
2011. 06. 28.	169	36	205
2011. 07. 12.	151	21	172
2011. 07. 19.	157	6	163
2011. 08. 18.	153	9	162
2011. 08. 23.			
2011. 09. 08.	164	26	190
2011. 09. 15.	160	34	194
2011. 10. 13.	161	28	189
2011. 10. 25.	158	41	199
2011. 11. 10.	159	43	202
2011. 11. 23.	161	40	201
2011. 12. 05.	152	17	169
2011. 12. 14.	158	36	194

Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet
Normál befogadóképessége: 97 fő

C melléklet

Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet

kérdőív

1. *Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?*

általános iskola   szakmunkásképző szakközépiskola/gimnázium   főiskola/
egyetem

2. *Kivel él együtt?*

szülő   házastárs   élettárs   egyéb rokon   egyéb:

3. *Osztálytársaival, munkatársaival milyen volt a kapcsolata?*

nehezebbre esett megszokni az új közösséget:

sok barátot szerzett:

szerveztek közös programokat:

4. *Milyen a zárkatársaival?*

megbízuk bennük:

van közös témájuk beszélgetéseik során:

próbál segíteni a problémáik megoldásában:

5. *Mivel töltötte kint a szabadidejét?*

6. *Mivel tölti szabadidejét a bv-ben?*

7. *Egyedül vagy csoportosan végezhető foglalkozást részesíti előnyben?*

8. *Szereti a változatosságot vagy inkább a rendszeresen ismétlődő dolgokat?*

9. *Könnyen be tud illeszkedni új közösségbe?*

10. *Milyen munkát végez? Mit vár el a főnökétől?*

11. *Részt vesz foglalkozásokon? Melyek ezek?*

12. *Mennyi ideje tartózkodik a bv. intézetben?*

13. *Hogyan jellemezné önmagát?*

nyugodt/ ideges

barátságos/barátságtalan

visszahúzó/ központi szereplő

megbízható/ megbízhatatlan

egyéb:

14. *Nehezebbre esik mások érzéseinek megértése?*

15. *Mi okoz leginkább problémát?*

unalom   magány   partneri kapcsolat   törődés saját magával

16. *Milyen kulturális lehetőségeket nyújt önnek a bv? Pl. könyvtár*

17. *Mutassa be egy átlagos napját!*

18. *Milyen gyakran fogad csomagot, kap levelet, vagy találkozik jogi képviselővel?*

19. *Milyen gyakran telefonál?*

Naponta   hetente   havonta egyéb:

20. *A hozzátartozóinak mit tart fontosnak hogy elmondjon vagy leírjon?*

21. *Milyen hosszú levelet ír vagy kap?*

22. *Fegyelmi fenytés gyanánt kapott-e magánelzárást?*

igen   nem

23. *Mivel töltötte ott az idejét?*

24. *Mennyi időt fordít megjelenésére?*

25. *Fontosnak tartja a napi egy órás szabadlevegőn tartózkodást?*

26. *Van valamilyen betegsége?*

27. *Dohányzik?*

28. *Mely Tv műsorokat nézi meg szívesebben?*

Sorozatot híradót filmet (akció, romantikus, krimi, horror, stb.) talkshow sport pornó,
egyéb

29. *Milyen jellegű könyvet olvas szívesen?*

kalandregény szépirodalom sci-fi romantikus tudományos történelem sport természet
egyéb

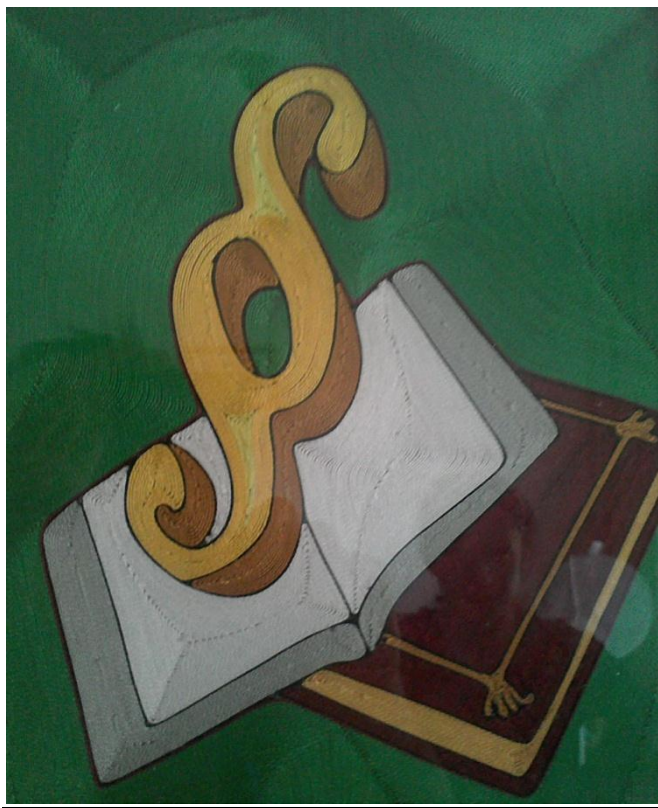
30. *Hogyan jellemezné kapcsolatát körlettársaival, felügyelőkkal, nevelőkkel?*

(bizalom, problémák együttes megoldása, segítség kérése, stb.)

31. *Máshogy telnek a hétköznapiak, mint az ünnepek?*

32. *Mi az, ami a leginkább hiányzik önnek a bv-ből?*

D melléklet

A fogvatartottak által készített cérnaképek.

E melléklet:

A pécsi fiatalok intézetében a fogvatartottak segítségével készült falfestmények.

